

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

GEBOREN OM TE STERVEN

*De dag des doods is beter dan de dag van iemands
geboorte.*

(Prediker 7 : 1)

De geboorte van Jezus Christus geschiedde aldus.
(Matteus 1 : 18)

Nescio

'Yee, ik ben niks. Eigenlijk doe ik nog veel te veel. Ik ben bezig te versterven. Het beste is, dat ik maar stil zit, bewegen en denken is goed voor domme mensen. Ik denk ook niet. 't Is jammer dat ik eten en slapen moet. Liefst zou ik dag en nacht blijven doorzitten.'

Aan het woord is Japi, 'de uitvreter', in een verhaal van Nescio.'

Zoals vele anderen vóór en na hem worstelde Nescio met de zin, of beier: mei de *zinloosheid* van het menselijk bestaan.

Zo gaat dat: wie niet passief aich wil laten meeslepen door de stroom van het dagelijks leven, wie méér wil dan alleen maar *geleefd worden*, die gaat nadenken over de zin van alles.

In de knoop kom je er mee: dag in dag uit die zelfde dingen. Elke dag opstaan, eten klaarmaken, werken... En dan dat ellendige ouder worden. de tijd ontglipt je, de dingen die je presteert: waarvoor? Zo weinig rinvol in het totaal van al het menselijk beweeg, op deze kolossale wereld.

Leren? Studeren? Je moet tenslotte *iets worden*, niet waar?

Nescio liet Japi zeggen: 'Ik ben Goddank helemaal niks.' Hij had maar één wens: 'te versterven. onaandoenlijk te worden voor honger en slaap, voor kou en nat.' Overweldigd door die onbegrijpelijke aarde, waar zoveel miljoenen mensen geboren worden om te sterven?

En als je dan geboren bent. dan is het: 'Eeuwig en altijd moet je weer eten en slapen. moet je weg van de kou. word je nat en beroerd en moe.'

Als er nou nog wat veranderde door al het menselijk getob! Maar nee: generaties vóór, en generaties na ons zullen dezelfde dingen zien, onveranderlijk. Het ritme voor mensen is: geboren worden, kinderen verwekken en sterven. Onvermijdelijk op weg naar je graf.

Wie wordt niet bevangen door een gevoel van eigen kleinheid en vooral van *eigen tijdelijkheid*, staande op het strand van de 'eeuwige' zee: 'Zoo'n waterplas heeft 't maar goed, die golft maar en weerspiegelt de wolken, is aldoor anders en blijft toch gelijk. Heeft nergens last van.'

Deze eeuw en voorgaande eeuwen! En verder maar, steeds weer een nieuwe dag: de zon komt op, de zon gaat onder, 'Voor de aarde was de zaak eenvoudig genoeg. Die draaide maar om z'n as en vervolgde z'n baan om de zon en had er geen weet van. Maar de mensen er op tobden met moeite en zorg en veel verdriet door de da-

HOOFDARTIKEL

Geboren om te sterven
G. Riemer

Kerstlied

KERKELIJK LEVEN

Generale deputaten voor de zending
R. ter Beek

GEKNIPT VOOR VANDAAG

Het woord zonder woorden

GELEGEN/ONGELEGEN

J. Kamphuis

MUZIEK

De toekomst van het kerklied
Ria Borkent

BOEKBESPREKING

Christelijke levensstijl II

MISSIONLOGIE

Preken op het zendingsveld I
P.R. Baas

AAN DE BROEDERWEG

Dr. C.J. de Ruijter
W.G. de Vries

PCRSSCHOUW

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

gen, alsof 't zonder die moeite, die zorg en dat verdriet geen avond zou worden.'

Geboren om te sterven.

Beklemmend.

Dat tijdloos dóórstromende water.

Tallozen komen en gaan, zien dezelfde dingen: een toren, die al lang staat, een brug, die al lang over een rivier ligt. En het water dat maar naar het werten stroomt. 'Ieder jaar is 365 dagen, tien jaar is 3650 zonnen. Iedere dag is 24 uur, en ieder uur gaat er meer door de hoofden van al die tobhende menschen dan je in duizenden boeken zou kunnen opschrijven. Duizenden tobbers, die de brug gezien hebben zijn nu dood. (...) Dood zijn de tobbers gegaan bij honderden en honderden miljoenen. Wie kent ze nog? En hoeveel zullen er sterven na dezen...'

Kunstenaars? Schilders en schrijvers? Ook zij zijn onderworpen aan de wetmatigheid van de natuur en ontkomen niet aan de klem van de dood.

De marteling van hun inspanning is zinloos maar onvermijdelijk: 'Als 't er in zit wil 't er uit. (...) 't Dondert toch niet of 't goed is, je doet wat je kunt, je bent nu eenmaal een stakker. Je kunt 't toch niet laten.'

'Ah Balzac. Geen kwajongen, die ouwe heer. Dood hè? Al lang dood. Natuurlijk.'

Genesis

Het is de mens zeker op de huid geschreven. Zó in de ban te geraken van het sterfelijke: alles onderhevig aan be-derf.

Het leven een dans met de dood. Het ritme vanaf de door velen vergeten of ontkende vloek: hij werd verwekt – hij leefde – hij verwekte – hij stierf (Genesis 3).

Vanwege de opstand regen zijn Schepper:

KERNREDACTIE

DR. W.G. DE VRICS (eindred.), DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP, PROF. DR. M. IT VELLE.

OVERIGERELECTIEDEN

DRS. R. TFR BFFK, DRS. B. LUITON, DR. C.J. DE RUITER, DRS. H. VELD-MAN, PROF. DR. K. VELING.

MEDEWERKERS

DRS. J.A. BOERSEMA, J.M. UT JONG, A. JOH. KISJES, DRS. J. MESSELINK, DRS. J. SMELIK.

Af te stukken bestemd voor de Redactie aan:

De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES

Uitgeverij Oosterbaan & Le Combre H.V., Postrekening 406040 t.n.v., De Reformatie, Goos, Postbus 25, 4460 AA Goos, Tel. (01100) 15591

ABONNEMENT

f 84,75 per jaar; f 45,25 per halfjaar; studenten f 69,25 per jaar (binnenland)
Buitenland f 143,50 per jaar (zeepost)
Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden ulti-
lijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn.

Losse nummers f 1,85 (excl. porto).

ADVERTENTIES

Prijs: f 0,45 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan
artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

Het onvermijdelijke sterven:

'Ook al ken ik dat sterven nog niet,
het weet mij al zijn, lijfde mij in
en is schaduw languit in leven gelegd.'

(Jotie 't Hooft²)

Je kunt je er niet tegen verzetten.

Wél kun je je verzetten tegen de werkelijkheid van Gene-
sis: het bestaan van de mens los-denken en los-schreeu-
wen van de Schepper, de mens verklaren als een wetma-
tigheid, een natuurlijk verschijnsel. En in het verlengde
daarvan de dood. Natuurlijk.

Prediker

Niet alleen god-vergeters schrijven pakkend over de (on-)
zin van het bestaan en het getob van de mens. Naast Nes-
cio, Sartre, Camus, Du Permn, W.F. Hermans etc. wordt
de Prediker wel geplaatst, losgepeld uit de canon van
Gods Woord. Nescio liet zich inspireren door de Prediker
(én doos het boek Job). Er klinken hier immen dezelfde
gedachten:

'Niemand die ooit geleefd heeft
leeft in de herinnering voort;
en ook jegens hen wier leven thans nog in het ver-
schiet ligt,
zal ooit het geheugenis der mensen tekortschieten.'

(Prediker, 1 : 11³)

Kennelijk is het kinderen van God toegestaan om te zuch-
ten onder de vloek; zij mogen het de Prediker nazeggen:

'Dit is het, **wat alles** wat er gedaan wordt
onder de zon verpest:
het vergaat iedereen hetzelfde: en dit maakt de mensen
van binnen verward en kwaadaardig, hun leven lang,
en tot slot is het: "naar de doden!"'

(9 : 3)

Geboren om te sterven.

Zoals de Prediker *gebukt* kan gaan onder de realiteit van
de vloek, en worstelt met de kennelijke zinloosheid van
's mensen bestaan. Zozeer zelfs, dat hij die concludeert in
7 : 2:

'beter is de dag van je dood dan de dag van je geboorte.'

Kinderen van God verloochen hun geloof niet, als ze
deze dingen bedenken; ook niet als ze er *gedepimeerd*,
zelfs depressief van worden, als ze *zuchten* en *gebukt*
gaan onder de last van het bestaan op deze gevloekte aar-
de. Je hoeft de vragen niet uit de weg te gaan; het is niet
erg als er nu *nog nier altijd* een vrolijk kerstfeest-gevoel
in je hart heerst. *Daarmee* word je nag geen ongelovige,
zelfs geen klein-gelovige. De Prediker werd als denker
over God en over het bestaan nog geen fatalist, geen

atheïst, geen existentialist, geen nihilist. Anders dan Nescio, die alleen een vage natuurgod overhoudt, een natuur, waarmee je, mystiek, één wilt worden: Japi stapt welbewust van de brug af, het altijd stromende water in, wordt één met het landschap. Anders dan zij, die hun vuist ballen tegen de God van het leven, zoals du Perron, Maman, ter Braak, Biesheuvel, Maarten 't Hart? Hoe maakt de haat tegen God de mens niet welsprekend, welschrijvend!

Een schier cindeloze bron van inspiratie!

Maar zij zijn de *stakkers*, die *omkomen* in het bestaan, hoevele woorden viin godslastering zij ook spraken of spreken! Hoe gaarne ook door velen met instemming gelezen, het baai hen niets:

'Uiteindelijk sneuvelt iedereen.

Godeloosheid kan haar eigen aanstichters niet red-
den'

(8 : 8).

De Prediker heeft het gelóóf behouden. En de *vreugde* in het bestaan, het genieten, de liefde, de lust. *Hij* roept op tot dat genieten. Bij alle getob onder de zon: van geboorte tot sterven hen je er druk mee. Daar verander je niet *echt* iets aan, niet door goddeloosheid, niet door wijsheid, niet door deugd. Ook niet door genieten. Maas het genieten is wel een gave van God! Gegeven om op deze aarde toch gelukkig te kunnen zijn.

Een prachtige gave, tevredenheid, al de dagen van je leven (11 : 8).

Echter niet 'de oplossing'. niet 'de weg' uit de diepten van ons bestaan, niet de enig vindbare 'zin' van het leven. Maar, met het uitzicht op de dood, door Godr genáde (voor gelovigen en ongelovigen) is het genieten er!

En voor de gelovige krijgt dit genieten die *prachtige* extra dimensie in relatie tot de Gever van alles wat goed is onder de zon: die dankbaarheid, die *echte geloofsvreugde*, die de anderen niet kennen, niet willen kennen. Dat komt, als het goed is, zo rond de kerstdagen wel erg scherp tot uitdrukking.

Het genieten is mooi, maar het is het niet. Let op de mimte, waarin Prediker staat, in de canon en *in Jeruzalem*. Zijn hoorders: het volk van de Here, wachtend op de Messias. Hij liet hen hun machteloosheid zien om zèlf een draai te geven aan de zinloosheid van het menselijk bestaan. Zo dreef hij hen naar die Cne verwachting: de komst van de Middelaar. die de vloek zou wegnemen, die de dood zou overwinnen.

Jezus Christus

'De geboorte van Jezus Christus geschiedde aldus.'

Hoe veel miljoenen mensen waren al niet geboren! Om allen te sterven en te verdwijnen in de vergetelheid. Gekluisterd aan de zinloosheid van het leven onder de zon, op weg naar hun graf.

Geboren worden, ja zeker, maar onder de vloek.

Leven, ja zeker, maar op het ritme van de dood.

Tot die éne geboorte, waardoor het ritme doorbroken wordt.

Die éne geboorte, waarover velen zich zullen verblijden (Luk. 1 : 14).

In die éne nacht barst de hemel open en stroomt Gods liefde naar de aarde toe. En stroomt het licht de mœizame wereld van de Prediker binnen:

Gods Zoon, geboren om te sterven!

Sinds die nacht kan alles anders zijn, ook al blijf je gebukt gaan onder de vloek, de last mag lichter zijn, en *zal geheel verdwijnen*. 'Uit God geboren' is Hij (1 Joh 5 : 18) *radicaal* anders dan allen vóór hem geboren, en allen die na hem geboren zullen worden: eindelijk *nieuws onder de ion*, een Ander Mens, een Nieuwe Mens, een christus. de Enige, die Jezus is!

Vanaf nu kan voor ieder, die aan het strand staat, de beklemming wegvallen van de eeuwig deinende golven. Kunnen, in het geloof, andere gedachten verwoord worden, zoals bijvoorbeeld Ida Gerhardt dat doet in haar gedicht 'IXΘΥΣ'⁴:

De vis, getrokken door mijn hand
en even vrij nog van de golven,
zal straks gewist zijn van het strand
en door de grote vloed bedolven.
Maar in het water, dat hem nam
zwemt levende het Monogram.
Geheime trek van tij en maan:
Hij zal op alle kusten staan.

Het tijdelijke, schijnbaar zinloze handelen van de mens krijgt door Hem eeuwigheidsglans. Niet zijn geboortedag, dat was maar het begin. Maai definitief door zijn sterfdag: dag van overwinning op het sterven, zo geheel anders dan al de anderen die dood gegaan zijn of nog dood zullen gaan:

geen onvermijdelijk noodlot, maar een bewust door het lijden van het menren-leven heengaan, niet onderworpen aan de straf, maar zich vrijwillig gevend daaraan, *voor al die miljoenen!*

Uit zichzelf legt Hij zijn leven af. Hij overwint de dood:

zorgvuldig rolde Hij
de dood ineen
en nam een kleed

en ging
dwars door de rteen
die open hing

(Dick Ellen⁵)

Geloven! Deze unieke geboorte, dit unieke sterven!

òf Ondergaan in de zinloosheid van een bestaan zonder

God, zonder **déze** geboorte, zonder dit sterven. en aan de vruchteloosheid onderworpen te blijven en blijven steken in allerhande existentie-filosofieën, en in de war raken van al die volken, al die talloze mensen, al die eeuwen maar door.

God raakt niet in de war.

Hij telt ze allemaal.

Rnhab. Babel, Filistea, Tyrus en Ethiopië.

Als je maar wilt staan, waar eenī de voeten van de Prediker stonden: in Sion, in Gods woning. Hem te willen kennen!

Dat is het sĳbolet van dood af leven:

Dan mag je Leggen:

Ik ben daar geboren!

Ja. **van Sion** wordt gezegd:

leder van hen is in haar geboren.

De Here telt bij het opschrijven der volken:

Deze is daar geboren!

(Psalm 87)

Om te **léven**!

G. Riemer

¹ Nescio. pseudoniem voor J.H.F. Grönloh, 1882-1961. '*De uitvreter, Titaantjes, Dichtertje, Mene Tekel*', Amsterdam 1990 (28e druk!) Nescio was geen veelschrijver: hij werd aanvankelijk slecht onthaald, maar, vooral na zijn dood, steeds meer gewaardeerd als één van de betere schrijvers van de Nederlandse leierkunde. De hier genoemde citaten komen allen uit 'de Uitvreter'.

² Jotie 't Hooft, '*Schreeuwlandschap*', Brussel 1975. Jotie 't Hooft (1956-1977) schreef zeer eigentijdse gedichten en verhalen, welke 'alle de stempel van onze tijd dragen. Angst, wanhoop, droom, waanzin, verlangen, liefde en dood zijn de ingrediënten', lezen we op de achterflap van de 'fleur van de Poorten', zijn verhalenbundel (Brussel 1978).

³ Vertaling Pius Drijvers en Pé Hawinkels, '*Job!Prediker*', Baarn 1971. Ook de volgende citaten uit **Prediker** zijn van deze vertalers.

⁴ ΙΧΘΥΣ (is Grieks voor 'vis'), *Verzamelde Gedichten van Ida Gerhardt*, Amsterdam 1989, pag 272.

⁵ Het eerste deel van een gedicht van Dick Ellen, uit '*achten dubbel glas*', Barneveld 1985, pag 40.

Administratie gesloten

Vanaf 23 december is de administratie van de Reformatie gesloten. Met ingang van D.V. 4 januari hopen we u weer van dienst e zijn.

KERSTLIED

(melodie: Nu sijt wellecome)

I

- V. Weet jij waarom Jezus
hier op aarde kwam?
En waarom Hij jouw zonden
toen op zich nam?
- A. Omdat Hij de **wereld** liefhad
die zijn Vader schiep,
en ons wilde redden
uit onze nood zo diep.
- S. Dank zij de Heer!

II

- V. Weet jij wat de engel
herders heeft verteld?
En wat het hernelleger
hun heeft gemeld?
- A. God woont bij de mensen,
je gelooft je oren niet.
God heeft al je vragen
veranderd in een lied.
- S. **Dank zij de Heer!**

III

- V. **Weet** jij wat de wijzen
zagen in de ster?
En waarom zij toen reisden
zo lang **en** zo **ver**?
- A. God zond **hun een teken**
van **de** grote Koningszoon.
Hij zal eeuwig heersen
en wede is zijn loon.
- S. Dank zij **de Heer!**

IV

- S. Jezus, onze Redder,
wij aanbidden U.
O, Koning van de wereld,
wij prijzen U.
Heel de schepping zucht
tot U terug op aarde komt.
laat uw hand niet rusten.
kom haastig Here, kom!
Wij danken U!

Koos Geerds

GENERALE DEPUTATEN VOOR DE ZENDING

In 1993 zal D.V. weer een *generale of landelijke synode* worden gehouden, in Ommen. De *rapporten van deputaten die door de synode van Leeuwarden (1990) zijn benoemd, komen bij de kerkeraden binnen als Generaal Synodale Publikaties. Tot op dit moment acht rapporten in vier boekjes.*

De deputaten voor betrekkingen met de buitenlandse kerken hebben twee rapporten uitgebracht (nrs. 1 en 2). Het rapport van de deputaten voor het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken is verschenen in één band met dat van deputaten ter bevordering van kerkelijke eenheid (nrs. 3 en 4). De rapporten van deputaten ad art. 19 k.o. (financiële steun theologische studenten), van deputaten voor de bearbeiding van doven en slechthorenden, van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen en van deputaten bijvertaling verschenen ook in één boekje (nrs. 5 t/m 8). Ze zijn gewoon te koop bij de boekhandel.

Ook het postverkeer van de kerkeraden, via de classes, de particuliere of provinciale synodes naar de synode komt al op gang. Zou er ook weer een voorstel onderweg zijn om generale deputaten voor de zending te benoemen? Ik weet het eerlijk niet. Maar het zou kunnen.

Het ligt wel voor de hand dat kerken die zo'n voorstel zouden willen indienen, eerst heel goed hebben nagedacht. Want het is twee keer tevergeefs geprobeerd. Een paar kanttekeningen bij een moeizame geschiedenis.

Het voorstel-Drente

We gaan bijna zes jaar terug. Op de generale synode van Spakenburg-Noord 1987 lag een voorstel van de particuliere synode van Drente (1987) om deputaten te benoemen ten dienste van de zendende kerken. De deputaten waar het hier over gaat kregen al gauw de roepnaam 'generale zendingsdeputaten'.

De Drentse kerken dachten zulke deputaten de taak toe: 'a. de zendende kerken te dienen met adviezen inzake de

keuze van de zendingsterreinen;

b. de in de loop van de jaren door zendelingen en zendende instanties verkregen ervaring en kennis van de zendingsproblematiek te inventariseren, te bundelen en ter beschikking te houden van de zendende kerken (en van de Gereformeerde Missiologische Opleiding);

c. het bestuderen van concrete, actuele zendingszaken, door zendende instanties of zendelingen aan hen voorgelegd, het coördineren hiervan, evenals het doen uitvoeren van hieruit voortvloeiende resultaten en deze gegevens ter beschikking te stellen aan de zendende kerken, de zendelingen (en aan de Gereformeerde Missiologische Opleiding)'. Kortom, deputaten zouden de zendende kerken kunnen dienen met adviezen inzake de keuze van zendingsterreinen en door de kennis over zendingszaken vast te leggen en de bezinning over de zending te stroomlijnen.

Bewijs vergeten

Het voorstel werd afgewezen. Waarom? Omdat de indier niet had bewezen, dat de zaken die in de taakomschrijving worden genoemd 'niet in de mindere vergaderingen, die hiervoor samenwerkingsverbanden in het leven hebben geroepen, kunnen worden afgehandeld (artikel 30 K.O.)'.

In de bespreking werd door de commissie die dit agenda-punt had voorbereid opgemerkt: 'De commissie pleit er niet voor, dat de synode een uitspraak zal doen over de bestaanbaarheid van generale deputaten voor zendingsaangelegenheden, maar het bewijs is niet geleverd, dat deze zaken niet door de mindere vergaderingen kunnen worden afgehandeld'. En: 'Het voornaamste bezwaar tegen het nú instellen van generale deputaten ontleent de commissie aan art. 30 K.O.'

Dit argument maakte indruk. Een paar afgevaardigden spreken als hun overtuiging uit, 'dat instelling van een generaal zendingsdeputaatschap zeer wenselijk en in het belang van de zending is' maar trekken een daartoe dienend voorstel in, want 'toegegeven moet worden dat de particuliere synode van Drenthe geen bewijsgronden heeft aangevoerd, dat de mindere vergaderingen en de door de mindere vergaderingen in het leven geroepen samenwerkingsverbanden deze zaken niet kunnen afhandelen. Dat is een leemte in het voorstel van de PS Drenthe'. Een van de samenwerkingsverbanden die hier een en ander maal worden genoemd is ongetwijfeld 'Het College van Samenwerking in zendingszaken', oftewel het C.v.S. In het Handboek 1992 vinden we daarover informatie op bladzij 189 en volgende. Het is een college dat is samen-

gesteld uit afgevaardigden van alle zendende kerken en de met die kerken samenwerkende kerken. Het vergadert één keer per jaar. 'Zaken die regelmatig de aandacht van het C.v.S. hebben zijn: de gemeenschappelijke zendingsvoorlichting en het gemeenschappelijk zendingsarchief'. Het college heeft ook een eigen girorekening.

Artikel 30 K.O.

Het voornaamste bezwaar tegen het voorstel rust op artikel 30 van de Kerkorde. Dit artikel is tegenwoordig opgebouwd uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel bepaalt dat alle kerkelijke vergaderingen alleen kerkelijke zaken mogen behandelen en dat op kerkelijke wijze. Het derde onderdeel gaat over nieuwe zaken. Zo'n zaak kan alleen 'in de weg van voorbereiding door de mindere vergadering op de agenda van de meerdere vergadering worden geplaatst'.

Het gaat hier over het tweede lid van artikel 30: Een meerdere vergadering mag slechts zaken in behandeling nemen die de kerken in haar ressort gemeenschappelijk aangaan of die in de mindere vergadering niet konden worden afgehandeld. Er worden hier twee criteria gegeven voor de behandeling van een zaak op een classis, particuliere of generale synode. Ze worden aan elkaar gekoppeld en uit elkaar gehouden door het woordje 'of'. Als een 'zaak' aan één van beide voorwaarden voldoet, mag ze behandeld worden door een meerdere vergadering.

Toegepast op de zaken van de zending op de generale-synode-tafel wordt dan de eerste vraag (criterium 1): zijn er zendingszaken die alle kerken gemeenschappelijk aangaan? Of: is de zending in bepaalde opzichten een zaak van de gereformeerde kerken gezamenlijk? Hebben de kerken daar een gemeenschappelijk belang of gemeenschappelijke verantwoordelijkheid? Zo ja, dan horen die als zodanig door de generale synode behandeld te worden. Met het tweede door artikel 30 genoemde criterium moeten we oppassen. De vraag moet luiden: kan de behandeling van de gepresenteerde zaken door de mindere vergadering worden afgehandeld? Let wel, de kerkorde formuleert: 'zaken...die in de mindere vergadering niet konden worden afgehandeld'. Er staat niet: 'in mindere vergaderingen niet kunnen worden afgehandeld'. Hier wordt niet gevraagd naar de onmogelijkheid in het algemeen de aan de orde gestelde zaak op mindere vergaderingen af te handelen. Hier wordt gevraagd: kon de particuliere synode die met een bepaalde zaak zit, deze zaak op eigen kracht afwikkelen?

Dat het hier een heel ander criterium betreft dan het eerste, en dat je ze dus ook niet willekeurig kunt verwisselen is duidelijk. Hoe zou een particuliere synode generale zaken kunnen afwikkelen? En anderszins: elke zaak die een particuliere synode niet zelf kan afronden is nog geen zaak die de kerken gemeenschappelijk aangaat.

Samenwerkingsverbanden!

Ik kan uit de aangevoerde grond en het verslag van de bespreking niet anders opmaken dan dat het tweede criteri-

um wordt aangevoerd om hard te maken dat het voorstel om generale deputaten voor de zending te benoemen moet worden afgewezen. Er is niet bewezen dat de zaak niet kon worden afgehandeld op de mindere vergadering.

Als je nu eens heel precies zou lezen, zou dat volgens de synode betekenen dat Drente zelf die generale deputaten had kunnen benoemen... Maar goed - de synode bedoelde dat Drente zelf zendende kerken van advies kan dienen inzake de keus van zendingsterreinen, dat ze zelf ervaring en kennis over zendingszaken vast kan leggen en de bezinning over zendingsonderwerpen kan coördineren. Nee, de synode bedoelde niet echt dat Drente dat op eigen kracht kon, maar dat Drente dat heel goed samen met andere particuliere synodes of zendende kerken kon doen.

Dit geeft te denken. De synode onderkende wel degelijk, dat de zendende kerken respectievelijk de mindere vergaderingen waar deze mee samen werken. metterdaad bepaalde zaken niet konden afhandelen. Ze hadden daarvoor immers al samenwerkingsverbanden in het leven geroepen: de Commissie van Overleg en de Commissie van Samenwerking. Laten we wel zijn, zodra de behoefte aan samenwerking en overleg werd gevoeld was er klaarblijkelijk sprake van één of meer zaken die in de kleinere kring van zendende en samenwerkende kerken niet konden worden afgewikkeld.

Het is daarom een merkwaardige grond die Spakenburg-Noord aanvoert om generale zendingsdeputaten af te wijzen: de particuliere synode van Drenthe d.d. 26-02-1987 heeft niet bewezen, dat de zaken...niet in de mindere vergaderingen, die hiervoor samenwerkingsverbanden in het leven hebben geroepen, kunnen worden afgehandeld. Waarom zou iemand moeten bewijzen dat een rond wiel beter rijdt dan een vierkant als iedereen met ronde wielen rijdt? Waarom zou Drente hebben moeten aantonen dat samenwerking geboden is, als er samengewerkt wordt?

Alsnog bewijs gezocht

De verslaglegging in de Acta van Spakenburg-Noord 1987 laat ruimte voor hoop. De synode deed immers geen uitspraak over 'de bestaanbaarheid van generale deputaten voor zendingsaangelegenheden', zoals de commissie-woordvoerder het omschreef. Er was slechts sprake van 'een leemte', er ontbreekt bewijs.

Het is dan ook geen wonder dat de volgende synode, die van Leeuwarden 1990, een verzoek te behandelen kreeg van twee bij zendingswerk betrokken kerken, Assen-Zuid en Enschede-Noord. Ze hadden geprobeerd de leemte op te vullen en vroegen of het besluit van Spakenburg-Noord kon worden herzien. zodat het alsnog kon komen tot de benoeming van generale zendingsdeputaten.

De beide kerken wijzen erop dat de gezamenlijke kerken al eerder hebben erkend dat er zendingszaken zijn die de kerken gemeenschappelijk aangaan en die de macht van mindere vergaderingen te boven gaan. Zie maar het besluit van de synode van Arnhem 1981, waar een kerkelijk zendingsexamen werd ingesteld en de Gereformeerde Missiologische opleiding werd opgericht. Het ligt in deze

lijn om ook andere aspecten van het zendingswerk die een gemeenschappelijk karakter hebben, **generaal-synodaal** te regelen.

Wat voeren Assen-Zuid en Enschede-Noord aan om aan te tonen dat de zaken die ze noemen niet door mindere vergaderingen kunnen worden afgehandeld? De beide kerken noemen dan allerlei problemen die vastzitten aan de samenwerking zoals die nu plaatsvindt door de zendende kerken worden gehanteerd, oftewel het College van Samenwerking. Ze noemen gebrek aan continuïteit en daardoor verloop van deskundigheid en ervaring; gebrek aan daadkracht, doelmatigheid en slagvaardigheid. Er is een grote vrijblijvendheid in de huidige wijze van samenwerken, er is gebrek aan openbaarheid en er is niet voorzien in regelmatige toetsing.

Opvallend in deze 'bewijsvoering' is het tweesporenbeleid. Eerst beroepen beide kerken zich op het eerste criterium van artikel 30, lid 2: er zijn zendingszaken die de kerken gemeenschappelijk aangaan. Vervolgens laten ze zien dat de huidige vorm van samenwerking tussen de zendende kerken en **ressorten** een aantal gebreken vertoont. Hier wordt antwoord gegeven op wat de synode van Spakenburg Noord opmerkte over het gebrek aan bewijs voor het tweede criterium van artikel 30, lid 2.

De bespreking van dit voorstel ter synode geeft journaliste R.C. Wiskerke reden in de rubriek 'Signalement' van het Nederlands Dagblad (E4 juni 1990) te laten zien hoe 'ingewikkeld', hoe 'gecompliceerd' de beraadslagingen waren die vooraf gingen aan de beslissing over het verzoek van de beide kerken. De officiële samenvatting van de bespreking in de Acta bevestigt het journalistieke signalement volkomen.

Het antwoord van de commissie die deze zaak voorbereid heeft voor de synode is in het algemeen: kunnen de zendende kerken en de met hen samenwerkende kerken daar zelf echt niets aan doen? Is dat onmogelijk?

Het verzoek afgewezen

Hei verzoek van Assen-Zuid en Enschede-Noord werd in Leeuwarden afgewezen. Gronden om het verzoek af te wijzen waren er blijkbaar voldoende. Terwijl de afwijzing bleef staan, werden gaande de bespreking de gronden drie keer vervangen! Uiteindelijk werd het verzoek afgewezen, omdat in de bewijsvoering niet 'met klemmende redenen aangetoond (wordt) dat de genoemde problemen van discontinuïteit, deskundigheid, vrijblijvendheid en beperkte tijd niet door de betrokken mindere vergaderingen zouden kunnen worden opgelost' en evenmin 'dat de door hen voor een eventueel generaal deputaatschap aangewezen taken niet door de zendende kerken zelf of door hun samenwerkingsorganen kunnen worden verricht'.

In de gronden wordt dus twee maal met andere woorden een beroep gedaan op wat artikel 30 bepaalt, nl. een meerdere vergadering mag slechts zaken in behandeling nemen die in de mindere vergadering niet konden worden afgehandeld. De kerken van Assen-Zuid en Enschede-

Noord hadden zich echter in eerste instantie beroepen op de wat daar ook staat, nl. dat een meerdere vergadering slechts zaken in behandeling mag nemen, die de kerken in haar ressort gemeenschappelijk aangaan.

In de besluitvorming is onderweg verloren wat Assen-Zuid en Enschede-Noord hadden opgemerkt over bepaalde aspecten van het zendingswerk die de kerken gemeenschappelijk aangaan. Daar komt de synode niet op terug. Ze weerlegt het ook niet.

Slotopmerkingen

1 Assen-Zuid en Enschede-Noord hebben een geringe verschuiving aangebracht. Ze onderscheiden niet tussen zaken die de kerken gemeenschappelijk aangaan en zaken die de zendende kerken gemeenschappelijk aangaan (dat was de invalshoek van de particuliere synode Drente 1987).

Het is wel een zinnige verschuiving. Het gezelschap van zendende kerken ligt niet vast. Er kunnen er hij komen, er kunnen er af gaan. Er zijn ook kerken die geen voltijds zendingswerkers uitsuren, maar wel zo nu en dan hun eigen predikant of de predikant van een andere gemeente. Er zijn kerken die alleen maar financiële steun geven, of alleen morele. Er zijn kerken die mensen aanstellen voor evangelisatiewerk.

2 Her en der glijdt het zendingswerk na de verwarring die Kampen 1951 aanrichtte, via de ressortsgewijze samenwerking, weer in het gelid van de kerkelijke vergaderingen. Particuliere synoden vroegen en kregen medeverantwoordelijkheid. Dit is een geleidelijk proces.

In Leeuwarden werd gesproken van 'het draagvlak binnen de kerken'. Commissie 1 schreef in haar rapport: in verschillende ressorten is het zendingswerk nog niet 'kerkverbandelijk' geregeld. Zolang dat het geval is, heeft het instellen van een generaal deputaatschap onvoldoende draagvlak binnen de kerken. Adviseur Prof. Te Velde zei: er is voor het instellen van generale zendingsdeputaten nog onvoldoende orde op het thuisfront. Als ik hem goed begrip betekent dat: er is nog te weinig eenheid van opzet in de verschillende ressorten. Niet overal heeft de samenwerking trissen aan de ene kant de zendende kerk (met haar eigen verantwoordelijkheid) en aan de andere kant de medewerkende kerken (met hun eigen verantwoordelijkheid) gestalte gekregen.

3 Er zijn zendingszaken die de kerken gemeenschappelijk aangaan. Dat leert ons Arnhem 1981 in de gronden van het besluit om een kerkelijk zendingsexamen in te stellen dat de eenheid in de leer bij de uitvoering van de zendingsopdracht onderhouden en beschermd moet worden. Tegelijk is het belangrijk de eenheid en de kwaliteit van het zendingswerk in het algemeen te bewaken. Er wordt verwezen naar de artikelen 18 en 24 K.O.; 'want de voorbereiding op de taak, genoemd in artikel 25 K.O., is een zaak van de gezamenlijke kerken'. Dus: de eenheid in de leer van de prediking op de zendingsvelden (toezicht op examens), de eenheid en de kwaliteit van de opleiding tot de taak van missionaire predikanten (toezicht op op-

leiding). Het feitelijke werk van de Commissies van Samenwerking en Overleg laat zien dat voor het gevoel van de zendende kerken zelf daar ook bij horen zendingsvoorlichting en het gemeenschappelijke zendingsarchief, overleg inzake de keus van een zendingsterrein, dienstverlening aan theologische opleidingen in zendingskerken, opleiding in eigen huis van mensen uit de zendingsgebieden, overleg inzake regelingen in pas geïnstitueerde kerken, fondsbeheer voor steun aan zendingswerk van buitenlandse kerken enz.

4 De gemeenschappelijke regeling van deze zaken is qualitate qua een **zaak** van de generale synode. Duidelijk zijn er raakvlakken met het werk van deputaten voor de Missiologische Opleiding, met dat van deputaten voor betrekkingen buitenlandse kerken, met dat van deputaten voor archief en documentatie, met het werk van de Theologisch-Universiteit.

Bepaalde zaken kunnen natuurlijk per keer aan de orde komen op de generale synode. Als een ressort overweegt een nieuw zendingsterrein te kiezen, kan het per gelegenheid advies vragen van de synode. Het is ook maar de vraag of voor al de genoemde zaken een nieuw deputaatschap vereist is, of dat het beter is alles eens op een rij te zetten en ons af te vragen of deze zaken niet kunnen ondergebracht bij andere instanties door middel van uitbreiding van instructies, of eventueel dat aan herverkaveling wordt gedacht.

5 Mag er nog een revisieverzoek worden gedaan? De synode van Kampen 1975 sprak uit dat een verzoek om revisie van een besluit, dat in de kerken algemene aanvaarding heeft gevonden, wel met zeer klemmende redenen moet worden aangedrongen en er blijk van moet geven, dat de indiener zich ernstig rekenschap heeft gegeven van alle argumenten, waarmee dat besluit werd gemotiveerd c.q. verdedigd.

Er zijn vragen te stellen over de hantering van artikel 30 in deze geschiedenis. Bovendien: is het een klemmende reden wanneer zaken die de kerken gemeenschappelijk aangaan, niet door de kerken gezamenlijk worden behandeld?

R. ter Beek

Bronnen: Acta Spakenburg-Noord 1987 art. 86, K7, Acta Leeuwarden 1990 art. 78 en bijl. XIIc, Acta Arnhem 1981 art. 104, Acta Kampen 197 art. 110, ND 9 juni 1990, 'Signalement' 14 juni 1990. Ter vergelijking is te wijzen op de 'ontwikkeling' naar een algemeen deputaatschap voor de financiële ondersteuning van theologische studenten (art. 19) ier vervanging van de zgn. interressortale samenwerking tussen alle particuliere synodes (Acta Spakenburg-Noord, artt. 65-68). Daar is het tweede criterium uit artikel 30 wel even ter sprake gekomen. Maar het heeft geen rol meer gespeeld zodra duidelijk werd dat een uniforme en vaste regeling van de financiële steun aan de theologische studenten de kerken gemeenschappelijk aangaat. Het eerste criterium gaf de doorslag.

GEKNIPT VOOR VANDAAG

HET WOORD ZONDER WOORDEN

*Kerstfeest noemt men de dag
waarop de wijsheid van God
zich als onmondige heeft geopenbaard,
en het Woord Gods zonder woorden
een menselijke stem heeft doen horen.
Deze zo verborgen God echter
is door een getuigenis van de hemel
aan de wijzen bekend gemaakt
en door de stem van de engelen
aan de herders aangekondigd.*

*Wij vieren dan ook met dit jaarlijkse feest de dag,
waarop de profetie in vervulling is gegaan:
'Waarheid is uit de aarde ontsproten
en gerechtigheid heeft uit de hemel neer gezien'
De Waarheid, die in de schoot van de Vader is,
is uit de aarde ontsproten
om niet te verblijven in de schoot van de moeder.
Be Waarheid, die de aarde omvat,
is uit de aarde ontsproten
om gedragen te worden op de armen van een vrouw.
De Waarheid, waardoor het geluk van de engelen
op onvergankelijke wijze wordt gevoed,
is uit de aarde ontsproten
om aan de borsten van een vrouw
met melk te worden gevoed
De Waarheid, door de hemel niet te bevatten,
is uit de aarde ontsproten
om in een kribbe te worden gelegd.*

*Ter wille van wie is een zo verheven majesteit
gekomen in zo grote nederigheid?
Niet ter wille van Zichzelf,
maar ter wille van ons,
als wij gelovig zijn.
Ontwaak, mens,
voor u is God mens geworden.
'Ontwaak, slaper,
sta op uit de dood,
en Christus' licht zal over u stralen'.
Voor ja, zeg ik, is God mens geworden.
Gij zoudt in eeuwigheid zijn gestorven,
als Hij niet in de tijd was geboren.
Gij zoudt nooit bevrijd zijn
van het vlees der zonde,
als Hij niet de gestalte
van het vlees der zonde had aangenomen.
Een nooit aflatende ellende
zou uw deel zijn?
zonder deze barmhartigheid.
Gij zoudt niet gekomen zijn
tot nieuw leven,
als Hij Zich niet had onderworpen
aan uw dood
Gij zoudt bezwijken zijn,
als Hij niet te hulp zou gekomen zijn.
Gij zoudt zijn omgekomen,
als Hij niet was gekomen*

Augustinus, kerstpreek, 412-416
uit: Louis Janssen, Augustinus Brevier, 1986.

Wie geeft een vertaling?

De toe-eigening van het heil staat vanouds centraal als gereformeerde belijders met elkaar spreken over het leven van het geloof.

Het kan soms wat benauwends krijgen, vooral als verschillen buiten proportie worden opgeblazen. Dan is het goed te begrijpen dat iemand, die het aanhoort, verzucht: draaien deze mensen niet in een nauw kringetje rond? Is er in deze tijd niet meer aan de orde dan de geloofsweg van de christen en zijn bevinding daarop? Een vraag die des te eerder zal worden gesteld, als moet worden genoteerd dat hier soms een exclusivisme heerst, waar de warmte van het geloof uit is verdwenen, terwijl tegelijk de band aan de realiteit, waarin wij en onze kinderen leven, verloren lijkt te gaan. Leg hier wonende Turken eens uit wat het verschil is tussen de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland, of waar toch het verschil ligt tussen de Christelijke Gereformeerde en de Gereformeerde Kerken, die kennelijk geen streep in alle besprekingen schijnen te vorderen? Dan grijpen we – ook in de gereformeerde journalistiek – naar termen die onze verlegenheid alleen maar méér demonstreren: 'zwaar-bevindelijk' en: 'streng-gereformeerd'. Zákelijk stelt zo'n terminologie natuurlijk niets voor. Wie met die termen *strooit*, moest de verplichting hebben voor een vertaling te zorgen, laten we zeggen in het Turks. Zijn we hier niet heel erg in het landje van 'mest en mist'? Waardevol in die klachten is in ieder geval, dat *ieder* thema uit de geloofsleer beproefd moet kunnen worden op de kritische vraag: kun je het aan de Turken duidelijk maken. Of – om in Nederland te blijven – aan je kleinkinderen?

Het 'eigene' van het toe-eigenen

Toch moeten we niet te snel ons geduld verliezen. Daarin kan iets hooghartigs meekomen. Wie een discussie onder christenen sluit, omdat hij zich verveelt, zal toch voor zichzelf de vraag moeten overwegen of onder al de *as*, die hij meent te zien, niet *vuur* van geloofsleven gloeit?

Want het is zo'n prachtig woord uit de woorden-schat van het geloof! Laat het zelfstandig naamwoord 'toe-eigening' wat stijf klinken, in het werk-woord is één en al leven: in het geloof maken we ons eigen de weldaden, die de Heiland voor ons heeft verworven. Ja, we mogen nog een grote stap verder gaan: we maken ons *Hem-en-al-zijn-weldaden* eigen. Dat *persoonlijke* krijgt hier alle accent! Het is opvallend, dat de belijdenis onmiskenbaar warmte en een heel persoonlijke kleur krijgt, wanneer de toeëigening ter sprake komt in art. 22: 'Wij geloven dat de Heilige Geest, om ons ware kennis van deze grote verborgenheid te doen verwerven, in ons hart waar geloof ontsteekt, dat Jezus Christus met al zijn verdiensten omhelst, Hem zich toeëigent en niets meer buiten Hem zoekt'.

Op dit *geloofs-niveau* moeten we het voortgaande gesprek zoeken – anders is het inderdaad de moeite niet waard!

Op dit *geloofs-niveau*. Dat betekent: we moeten de vraag naar het *eigene* van de rechte toe-eigening goed onder ogen zien. Als we de geloofsbelijdenis in art. 22 overwegen, dan is één ding vóór alles duidelijk: de echte toe-eigening van het heil staat niet op de eerste plaats in het ge-

loofsleven, maar *volgt*. Wellicht zijn we vaak onverstaanbaar geworden door de toeëigening *op zichzelf* te stellen en zó tot gespreksthema te maken. Dan lopen we maar zo het gevaar, dat wij *om ons zelf* heen gaan cirkelen. De christen wordt een navelstaarder. Dan wordt hij snel voor zijn omgeving on-interessant! Hoe interessanter hij zichzelf en zijn bevindingen gaat vinden, hoe meer zijn omgeving hem terecht aan eigen lot overlaat.

Maar in de toeëigening van het geloof richt de gelovige de blik juist *niet* op zichzelf! Je kunt het onderwerp eigenlijk niet eens *afzonderlijk* bespreken – als een losstaand thema uit de geloofsleer. Wil 'toeëigening' realiteits-waarde hebben, dan moeten we alles op *eigen* plaats laten. De christen is niet de eerste. Hij mag ook voor zichzelf de eerste niet zijn. De *Christus* is het. En dan deze Christus als de door God de Vader Gezondene en die de glorie van de Vader zoekt.

Het geloof cirkelt niet om zichzelf. De oprecht gelovige gaat juist uit *buiten zichzelf*. Het is de geloofsbelijdenis die het zo prachtig bondig zegt: 'Hem zich toeëigent'. Maar de belijdenis staat hier niet op zichzelf. De Catechismus spreekt dezelfde taal: 'alleen de voldoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus is mijn gerechtigheid voor God en alleen door het geloof kan ik die aannemen en mij *toeëigenen*, antw. 61. Diezelfde radicale blikrichting naar Christus en zijn weldaden is er in de formulieren van doop en avondmaal. We horen de belijdenis de Heilige Geest erbij betrekken, als het over de toeëigening van het heil gaat: Hij ontsteekt in onze harten het toe-eigenende geloof. Haast nog meer nadruk legt het Doopsformulier daarop. Er is de toe-eigenende geloofswerkzaamheid bij de gelovige, maar die *is* er, omdat het het werk van de Heilige Geest is ons toe te eigenen, wat wij in Christus hebben en wat wij 'in Christus' hebben, dat is: de afwassing van de zonden en de dagelijkse vernieuwing van het leven tot de volmaaktheid, wanneer het Koninkrijk in vervulling zal zijn gekomen. Het is de rijkdom, die *in Christus* is! Het is de rijkdom, die *Christus* is! Zo bidt de gemeente tot God vóór het brood zal worden gebroken en de beker rondgaat: 'of U door Uw Heilige Geest in onze harten wilt bewerken, dat wij ons met oprecht vertrouwen aan Uw Zoon Jezus Christus hoe langer hoe meer overgeven. Laat hierdoor onze bezwaarde en verslagen harten met zijn lichaam en bloed, ja, *met Hem-zelf*, echt God en mens gevoed worden'.

Waar is rijker taal, waar inniger bede te vinden?

Maar wanneer we overwegen, dan is toch steeds weer helderder dan het licht, dat het *eigene* van de toe-eigening van het heil is, dat *het heil* vóórlop gaat – het heil en de Heiland; de Heiland en zijn heil. We spreken over gans grote werkelijkheden zonder welke ons leven niets dan duisternis en ondergang zou zijn. Het heil is werkelijkheid, want de Heiland is werkelijkheid. En de orde en de volg-orde is werkelijkheid en moet dus ook benoeming vinden. We moeten weet hebben van de werkelijkheid waar we met schroom, maar toch ook met grote blijdschap over spreken. Daarom benoemen we maar zó in overeenstemming met de belijdenis: het gaat om *verwerving* en om *toeëigening* van het heil. In déze orde en déze volgorde. Want 'toen wij nog zondaren waren', is Jezus gekomen en is grote blijdschap verkondigd. Ja: *verkon-digd*. En dat betekent, dat we nog een derde term nodig hebben, omdat Jezus als de Christus *in het Evangelie* tot ons komt. De verworven weldaden worden *toegezegd* en mogen daarom in geloof *toegeëigend*. Verwerving-toezegging-toeëigening – een gouden drieslag!

J. Kamphuis

DE TOEKOMST VAN HET KERKLIED

In her artikel van J. Smelik 'Kerklied: heden, verleden, toekomst?' (*De Reformatie*, 24 oktober 1992) signaleert de schrijver zorg t.a.v. de toekomst van het kerklied. Wanneer bepaalde ontwikkelingen doorzetten zal het kerklied in de toekomst vervangen zijn door aan het opwekkingslied verwante genres. I. Smelik pleit ervoor de eigen kerkliedtraditie heter te kennen, 'want', zegt hij, 'bekend maakt bemind'. Ik ben het hiermee eens. Daarom vind ik het jammer dat het slot van het artikel zo kort is en weinig uitnodigend. Immers, wie schrijft: 'Het Liedboek en Zingend Geloven zijn eigenlijk musea', maakt mensen niet warm. Mag ik het slot van het artikel eens aanvullen, vanaf de vraag:

Waar zijn de kerkliederen vandaag de dag dan te vinden? Ik neem drie titels:

1. Het Liedboek voor de Kerken
2. Zingend Geloven
3. Contrafacten

Vergunt u mij in de volgende toelichting zo nu en dan een uitstapje in de praktijk van de gemeente waartoe ik behoor. Ter illustratie.

Bij 1. *Het Liedboek voor de Kerken*. In dit boek swaan liederen uit 20 eeuwen kerkhistorie, zoals: Ik wil mij gaan vertroosten, Wilt heden nu treden, Nu daagt het in het oosten.

Kennen onze kinderen deze liederen nog? Tijdens een vergadering van de kerstliturgiecommissie (ter voorbereiding van de viering op tweede kerstdag) werd het lied 'Nu zijt welkom' voorgesteld. Er ontstond het volgende dialoogje: 'Ja maar, dat kennen de kinderen niet.' 'Wat kennen ze wel.' 'Elly en Rikkert.' De kerstliturgiecommissie besloot, wat het gezongen woord betreft, het accent te leggen op: Psalmen en oude en nieuwe kerkliederen. Oude liederen als: Prijs de Heer die herders prijzen, Daar is uit 's werelds duistere wolken. Komt allen temmen, zijn geliefd en worden veelal uit volle borst meegezongen door de ouderen. Zullen ze ook bij een volgende generatie bekend zijn? Leren we onze kinderen nog een historisch lied als: O God die droeg ons voorgeslacht? Misschien is de tijd rond Koninginnedag en 5 mei geschikt om een lied van Valerius te zingen: Gelukkig is het land, Wilt heden nu treden. Er zijn liederen van Vondel, Luther, Revisus. Deze liederen en nog veel meer staan in het *Liedboek voor de Kerken*. Het Liedboek is alleen al als verzamelbundel van grote historische waarde. Wij doen er niet goed aan, met kerkboek en E&R-bundel op zak, volkomen aan het Liedboek voorbij te zingen.

In het Liedboek komen we ook dichters en componisten

uit deze eeuw tegen. Ad den Besten dichtte, op een oude melodie, het volgende: 'Gij hebt uw woord gegeven / nog voor ik U iets vroeg / dat is voor heel mijn leven / ja voor de dood genoeg', LB 341.

Van J.W. Schulte Nordholt zijn deze repels: 'Als in het vorstelijke licht / voor uw gezicht / wij blinkend staan / met witte waarheid aangedaan', LB 283.

Prachtige melodieën zijn er van Frits Mehrrens, Adriaan Schuurman, Willem Vogel, Tera de Marez Oyens, om enkelen te noemen.

Een schat aan informatie vinden we in het Compendium bij het Liedboek, een boek zo dik als de Statenbijbel, met allerlei achtergrondinformatie aangaande ontstaansgeschiedenis, dichter, componist van het lied (Bibliotheek of Prof. Dr. G. van der Leeuwstichting). Een aardig citaat uit het Compendium is het volgende van Willem Barnard: 'Zingen is geen uiting, maar inuning van geloof'.

Wie nog wat verder wil doorstuderen op het kerklied verwijst ik naar: *Kleine geschiedenis van het kerklied*, door ds. G.E. Zevenbergen en drs. J.R. Luth (antiquarisch).

Ter kennismaking met het Liedboek een lied voor Goede Vrijdag van Inge Lievaart (tekst) en Nelly Poortier (melodie):

194 Dag zo bitter en zo goed

Nelly Poortier

- 2 Dag zo bitter en zo goed
dag waarop de schuld van onze handen
werd gevorderd, en hun schande
weggedaan voorgoed.
- 3 Dag zo bitter en zo goed
dag waarop de Heer doornageld boette
voor ons dwalen, onze voeten
wasrc met zijn bloed.
- 4 Dag zo bitter en zo goed,
dag waarop de Heer van God verlaten
aan Hem vasthield, ons ten bate —
zie het was zeer goed.

Inge Lievaart, geb. 1917

'Soms verrast een licht
de Christen als hij zingt.'

(Uit: *Leven in zinsverband*)

Het volgende lijstje geeft liederen die naar mijn mening de moeite waard zijn om door te geven aan een volgende generatie. Een eerste handreiking, een niet-volledige persoonlijke keuze, een vooral niet als verplichtend op te vatten suggestie:

(De nummers verwijzen naar de nummering in het Liedboek.)

1. God heeft het eerste woord
14. De Heer is mijn herder
26. Daar is uit 's werelds duistere wolken
34. Om Sions wil zwijg ik niet stil
47. Jezus die langs het water liep
122. Krijm ~~ioi~~ ons, de wereld wacht
124. Nu daagt het in het oosten
125. O kom, o kom. Immanuel
126. Verwacht de komst des mensen
132. Er is een roos ontloken
134. Eer zij God in onze dagen
135. Hoor, de engelen zingen de eer
138. Komt allen tezamen
140. Prijs de Heer die herders prijzen
145. Nu zijt welkome
147. Loof God, gij Christenen, maakt Hem groot
152. Een kind geboren te Bethlehem
155. Kind, nu wij om u vrolijk zijn
157. Hoe helder staat de morgenster
174. Ik wil mij gaan vertroosten
194. Dag zo bitter en zo goed
215. Christus, onze Heer, verrees
234. Al heeft Hij ons verlaten
247. De Geest des Heren heeft
249. Wij leven van de wind
255. Ere zij aan God de Vader
293. Wat de toekomst brengen inoge
300. Eens als de bazuinen klinken
310. Bewaar ons Here bij uw woord
341. Gij hebt uw woord gegeven
353. Het hoogste woord daalt uit het licht
390. 'k Wil U, o God, mijn dank betalen
397. O God die droeg ons voorgeslacht
411. Wilhelmus van Nassouwe
412. O Heer die daar des hemels tente spreidt
414. Wilt heden nu treden voor God de Here
415. Komt nu met zang
416. Gelukkig is het land
427. Beveel gerust uw wegen
434. Lof zij de Heer, de almachtige
460. Loof de Koning, heel mijn wezen
465. Van U zijn alle dingen
473. Neem mijn leven, laat het Heer
488. Zolang er mensen zijn op aarde

Het accent in bovenstaande keuze ligt op historische liederen. Het is daarbij een voordeel dat de melodien van oude liederen doorgaans (nog) hielden zijn. Men kan ze in verschillende bijeenkomsten op het programma zetten en dat wordt ook wel gedaan. Zo werd Gezang 34 (Om Sions wil zwijg ik niet stil) vorig jaar in de Joriskerk moeiteloos in samenzang gezongen, nadat een koor het eerste couplet zong. Onze eigen gemeente zong bij het afscheid van ds. Blok Lied 460 (Loof de Koning, heel mijn wezen) zo enthousiast, dat je er niet aan moet denken dat dergelijke liederen zouden uitsterven.

Toch zit die kans er levensgroot in als wij er naar de volgende generatie toe niet wat meer werk van maken.

De kerkliedtraditie gaat terug op zeer oude papieren en is onze lievende aandacht waard.

Rij 2. *Zingend Geloven*. In opdracht van de Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied verscheen bij de Prof. Dr. G. van der Leeuwstichting *Zingend Geloven*, deel 1 en 2, bij uitgeverij Callenbach *Zingend Geloven* deel 3, en bij uitgeverij Boekencentrum deel 4 als meest recente verzameling nieuwe kerkliederen. Op het achterplat van *Zingend Geloven 4* lezen wij: 'Na het verschijnen van het "Liedboek voor de Kerken" zijn de dichters en componisten doorggegaan met het maken van liederen; een keuze hieruit wordt onder verantwoordelijkheid van de Interkerkelijke Stichting voor het kerklied samengesteld en uitgegeven onder de titel "Zingend Geloven". Wanneer dan, in de nabije of verre toekomst de vraag naar vernieuwing van het Liedboek aan de orde zou komen, zal er in het materiaal van de tot dan verschenen afleveringen van "Zingend Geloven" een aan de praktijk getoetst reservoir voorhanden zijn waaruit mede geput kan worden.'

Ik citeer voor u uit *Zingend Geloven 4* Lied 6: O stad van David. Bethlehem. In dit lied van André Troost op muziek van Willem Mesdag klinken verschillende bijbelgegevens in een nieuwe verrassende samenhang. Bethlehem was niet zomaar een plaats in Palestina; Bethlehem was een plaats met een geschiedenis, een geschiedenis die er nog steeds toe doet. Daar herinnert dit lied op beeldende wijze aan. Bij Bethlehem werd Rachel begraven, woonde Ruth; Bethlehem betekent broodhuis. Let u ook eens op de klankovereenkomst in de laatste regels: wieg en woning / liefde koning... Wie een lied als dit onder ogen krijgt en het geheel op zich in laat werken, denkt onwillekeurig: Wat is dat mooi gemaakt. Hier is een vakman aan het werk geweest. De prachtige melodie is een waardige onderstreping van het geheel. Een gaaf lied, waarmee wij God de lof van onze lippen mogen offeren.

Hoe kunnen nieuwe kerkliederen tot klinken worden gebracht? Immers, de gemeente kent teksten en melodien niet. Een goed contact met de basisschool kan dan z'n nut hebben. In de gemeente waartoe ik behoor worden sinds enkele jaren op het kinderkerstfeest nieuwe kerkliederen ten gehore gebracht door kinderen uit de bovenbouw.

6 O stad van David

Melodie en zetting: Willem Mesdag

1. O stad van Da - vid, Beth - le - hem hoe klein, ver - hef met kracht uw stem,

want hier is Hij, die Ko - ning Is, wiens land vol melk en ho - ning is.

2. O stad van Rachel, van uw graf
wentelt dit Kind de grafsteen af;
Maria heeft een zoon gezoogd:
Gods rechte hand, die tranen droogt.

4. O stad van herders, zie het lam
dat al uw zonden op zich nam:
gij schapen, deze herdersvorst
verjaagt uw honger en uw dorst.

3. O stad van Ruth, o huis van brood,
hier is het zaad, dat in de dood
ontkiemt en oprijst, hoog als gaan -
uw akker zal vol koren staan!

5. O stad van David, Bethlehem,
voorbode van Jerusalem,
al is uw wieg en woning klein,
hier zal Gods liefde koning zijn!

Tekst: André F. Troost

Teksten en melodieën worden volledig afgedrukt in het programmaboekje.

Door het kleinkoor van onze gemeente zijn liederen uit *Zingend Geloven* 4 gezongen op een zang- en muziekavond in de Mariakerk. Het programma werd voorbereid door de Commissie Zondagavondzang.

Maar ook verenigingen zouden nieuwe kerkliederen kunnen zingcii. Suggestie: De bijbelstudiekring af -vereniging schaft een deeltje *Zingend Geloven* aan. Twee leden zoeken een aantal mooie liederen uit, misschien in aansluiting op de te bespreken onderwerpen van dat jaar. Op zekere avond deelt men kopieën van een bepaald lied uit; iedereen gaat dat thuis leren en op de volgende vergaderavond zingen we het nieuwe kerklied samen.

Zo maken we kennis met regels als: '...Uw adem wekt mijn leven, uw liefde kleurt mijn bloed...' en '...Zij raken niet vergeten / die over zijn gegaan / tot U, want in uw heden / bewaart Gij hun bestaan...' en '...Uit uw verborgenheid / hebt Gij ons aangesproken...'.

Bij 3. *Contrafacten*. Een contrafact is een nieuwe tekst op de melodie van een bestaand lied. *Contrafacten* verscheen bij de Stichting Centrum voor de Kerkzang (secre.: Om de kamp 9. 7964 KT Ansen). De bundel bevat een keuze uit de psalmzettingen van Heinrich Schütz uit het Becker-psalter (in de editie van 1661), mei nieuwe Nederlandse teksten van o.a. Willem Barnard, Ad den Besten. Anton Ent, Hanna Lam, Inge Lievaart, J.W. Schulte Nordholt, André Troost, Jaap Zijlstra.

Het nieuwe lied is hier geïnspireerd door elementen uit de bestaande psalmtekst, mogelijk in samenklank met plaatsen in het Nieuwe Testament waar de psalm resonant. Zo zijn 66 strofeliederen ontstaan die in meer of mindere mate familie zijn van de psalm. Theo Goedhart schrijft in een bespreking van deze bundel in *Het Orgel* (febr. 1991) o.m. het volgende: '...De redactionele toelichting op de teksten van de hand van eindredacteur Ad den Besten. en de verzorging van de notentekst en het kritisch commentaar door Jan van Biezen getuigen van grote zorgvuldigheid. Registers op bijbelplaatsen en aanwijzingen voor li-

turgisch gebruik verhogen de toegankelijkheid van het hoek. Ik beschouw deze bundel al? een belangrijke bijdrage tot het Nederlandse kerklied en de Nederlandse kerkmuziekpraktijk...

In *Contrafacten* zijn mooie regels te lezen, zoals: '...Hij breekt het nee, die harde steen J het blijde ja klinkt er doorheen...' en 'Wat is de mens, o Here. zo nietig en zo groot / geschapen U ter ere / gewapend tot de dood?'. Regels die begrijpelijk zijn voor de hele gemeente inclusief de kinderen. die iets van het wezenlijke ervan kunnen ervaren. De bekende cantor en organist Frits Mehrstens die ik mij als gedreven liturg nog herinner van zijn televisieprogramma's over het nieuwe lied. schrijft in zijn boek *Kerk & Muziek* (1960): '...Laten wij ons echter hoeden voor de gedachte dat wij dus kinderlijke verzen moeten "gaan maken". Dan zijn we alweer aan het verdunnen. De zaak ligt veeleer zo. dat een kind het woord van een dichter vatten kan, misschien niet tot op de bodem. maar naar de contour...'

Liederen uit *Contrafacten* zijn vooral geschikt om door een koor gezongen te worden. In onze gemeente hoopt het Kleinkoor een aantal liederen vierstemmig te zingen tijdens de viering op tweede kerstdag, nl. liederen geschreven naar Psalm 2. Psalm 8 en Psalm 98.

Uit *Contrafacten* citeer ik een avondmaalslied van Jaap Zijlstra: 'Het brood dat ons voor ogen staat' (Lied 5). Leest u eens mee en merk op hoe bijbelgegevens in deze tekst verwerkt zijn. Tussen cliché en vondst zijn de marges smal: op het scherp van die snede is dit lied geschreven, in eenvoudige, beeldende taal die herhaaldelijk verwijst naar de Schrift.

Nu had Jaap Zijlstra in een interview in *Woordwerk* laten weten dat 'Het brood dat ons voor ogen staat' wel gezongen kan worden op de wijs van Psalm 134. Als leidster van de zgn. Kleine Jeugdvereniging kon ik ine dan ook niet weerhouden dit lied op die melodie te zingen met de jeugd, namelijk toen wij spraken over Joh. 6: Het brood des levens. Reken maar dat de jongens en meisjes meezongen! (zie volgende pagina).

Tenslotte: Natuurlijk is wat vindplaatsen van nieuwe kerkliederen betreft met bovenstaande niet alles gezegd. In de bundels van Anka Brands staan goede kerkliederen die op de scholen aangeleerd worden. Onlangs zongen wij met de jeugd bij de bespreking van de gelijkenis van de verontschuldiging nog 'Het feestkleed' (uit: *Een lied voor Jeruzalem*). Terzijde: Het is goed jongeren zo nu en dan wat meer bewust te maken van onze Christelijke liedcultuur. Laatst kwam Dn Costa in een gesprek met jongeren (brugklas) ter sprake. Gevraagd: 'Kennen jullie Da Costa?' Nee, daar hadden ze nog nooit van gehoord. 'Doe je kerkboek dan maar eens open bij gezang 16, gezang 19, 20, 23 en 26.' Inderdaad, liederen die we regelmatig in de kerk ringen. gemaakt door Isaac da Costa. In *De Reformatie* staan af en toe nieuwe liederen, o.m. een doop- en een avondmaalslied van Lenze Bouwers op

muziek van Henk Ophoff. Tijdens een Zondagavondzang met als theina: 'Avondmaalsliederen door de eeuwen heen' is dit avondmaalslied gezongen. Ik herinner mij de mooie openingsregel: 'Kom, wenkt de bruidegom, kom zondaar kom'. Het is jammer dat de in eigen kring geschreven nieuwe liederen nergens verzameld en gebundeld worden. Na hun bestaan als eendagsbloem in een tijdschrift verdwijnen ze tussen de oude kranten.

Graag maak ik u attent op het decembernummer van *Woordwerk*. Het is een themanummer dat ingaat op de relatie tussen dichter en geteente. In dit veertigste nummer verwacht ik belangrijke noties aangaande het kerklied aan te treffen. aangezien de gastschrijvers de dichters zijn van wie ik hierboven liederen of regels citeerde. Zij hebben hun leven lang al kerkliederen gedicht in de Christelijke traditie; het moet de moeite waard zijn naar hen te luisteren.

In de *Verzamelde Gedichten* van J.W. Schulte Nordholt staat een gedicht getiteld 'Graf van Ambrosius' waarvan de laatste twee strofen luiden:

In het bedroefde middaglicht
der om u opgetrokken kerk
sta ik te denken aan uw werk.
De gaten in uw grijs gezicht

worden eenmaal. gelooft ge niet,
met huid bekleed en heerlijkheid?
Godlof. ik luister in de tijd
naar uw onafgebroken lied.

Kennen wij het lied van Ambrosius? Een kerkvader begon liederen te schrijven, hymnen, die al lijken op onze strofeliederen, het lied begon te stromen door de tijd. Lieder bleven komen en de eeuwenoude bedding van de kerkliedtraditie is sedertdien nooit opgedroogd. In onze tijd ziet een stroom van nieuwe kerkliederen het licht; gedichten die geschreven zijn om gezongen te worden, melodieuze die houvast bieden aan de tekst, kerkliederen die een gelukkig samenspel weerspiegelen van dichter en kerkmusicus. Wij moeten Gode zingen, laten we het dan wel goed doen. Het lijkt soms wel of wij van het bestaan van deze hoofdstroom helemaal niet op de hoogte zijn. Er groeit een generatie op bij andere liederen. Het komt mij voos, dat wij buiten de eredienst ons tevreden stellen met clichématig geschreven teksten die veelal wortelen in het gevoel, en gewichtloze wijsjes van een voorspelbaarheid die toch snel naar saaiheid neigt. Frits Mehrstens fulmineerde al tegen de droevige verdunningen, de gevoelslabirinten, waarbij hij prof. Van der Leeuw citeert: 'Als wij de jeugd met beter liedmateriaal hadden opgevoed, had zich niet hoeven te vergooien aan Aincrikaaiïse import.'

Gelukkig leren onze kinderen de Psalmen. Dat is een groot goed waarvoor we niet dankbaar genoeg kunnen zijn, want wie psalmen zingt, leert bidden. Als we hen

5 HET BROOD DAT ONS VOOR OGEN STAAT

een avondmaalslied

Becker-Psalter 1661, Psalm 15

1 Het brood dat ons voor o - gen staat en zich ge - dul - dig
bre - ken laat is uw ge - daan - te, lie - ve Heer,
Gij daalt in ons als man na neer.

- Z De beker die de ronde doet,
het is de omloop van uw bloed,
het spreekt van een geheimenis,
uw hartslag die ons leven is.
- 3 Uw bloed, het raakt de lippen aan,
de deurposten van ons bestaan,
de dood gaat aan ons hart voorbij,
o lam van God, U loven wij.
- 4 Gij die een broodhuis voor ons zijt,
een wijngaard die het hart verblijdt,
Heer Jezus die ons drenkt en voedt,
Gijzelf zijt onze overvloed.

daarnaast nog andere liederen willen leren, laten we dan juist het kerklied niet vergeten.

Ik sluit dit artikel af met een klein gedicht van Ewoud Gosker dat fundamenteel aangeeft waarom een mens een stem heeft.

Ons kindje toen het werd geboren schreide.
De Here blies de kleine longen aan.
De adem die Hij Adam gaf ten leven

heeft stem gegeven aan een nieuw bestaan.
Uit kindermonden wordt God lof bereid;
ons kindje is geboren en het schreit.

Ria Borkent

Ria Borkent publiceerde gedichten in *Woordwerk* en *Bloknoet* en teksten van kerkliederen in *Rondom her Woord*. Daarnaast heeft de Interkerkelijke Stichting voor het kerklied recent werk van haar aangenomen. Ria Borkent werd geboren in 1950 en is lid van de Gereformeerde Kerk in Apeldoorn-Zuid.

CHRISTELIJKE LEVENSTIJL II

Doodsverlangen?

Vorige maal hebben we ome grote waardering uitgesproken voor de jongste pennevrucht van dr. J. Douma. Er zijn veel uitroptekens bij dit boek te plaatsen. Hopelijk wil de lezer dat in het achterhoofd houden als in het vervolg een enkel vraagteken geplaatst wordt.

In het eerste hoofdstuk van Douma's boek wordt de lezer onmiddellijk getroffen door een verrassende inzet. De christelijke levensstijl wordt benaderd vanuit de navolging van Christus. Er waren in het jongste verleden vaak waarschuwingen op te vangen, die zich richten tegen een verkeerde interpretatie van de navolging: Christus in zijn unieke ambt is niet te imiteren! Deze waarschuwing, die te maken had met een accent op de eenmaligheid van de heilsgeschiedenis en vrees voor 'exemplarisme', heeft de positieve betekenis van de navolging mogelijk wel eens wat doen ondersneeuwen. In ieder geval is het treffend, dat na de heronidekking van het 'exemplar' voor wat betreft de homiletiek nu voer de ethiek de navolging weer sterker benadrukt wordt.

In dat kader confronteert Douma zich met Calvijns 'verachting van het tegenwoordige leven'. In zijn Institutiëhoofdstuk over de overdenking van het toekomstige leven schrijft Calvijn krasse dingen. In vergelijking met het toekomstige leven moet het tegenwoordige 'geheel en al veracht en versmaad worden'. Niemand heeft in de leerschool van Christus goede vorderingen gemaakt dan hij 'die de dag van zijn dood en van de laatste opstanding met vreugde verwacht'. Weinigen zullen er moeite mee hebben Douma bij te vallen in zijn kritiek op Calvijn. Wie spreekt van verachting van dit leren verdisconteert te weinig dat wij de drieënige God niet alleen kennen als Verlosser en Heilmaker, maar ook als Schepper.

Niettemin rijst de vraag, of Douma nu niet enigszins doorslaat naar de andere kant. Douma komt op voor de roeping hier en nu. En voor het genieten hier en nu ('En waarom niet met volle teugen?', 23). Terecht. Maar tegelijkertijd overwint hij m.i. niet echt het dilemma waarin Calvijn zich enigszins vertrikte. De keus tussen hantochtelijk verlangen naar de toekomstige wereld of houden van het huidige leven (en het verslingerd zijn aan de roeping van vandaag) hoeft m.i. niet gemaakt te worden. We lezen: 'Wanneer onze taak eindigt en we van het leven verzadigd kunnen raken, zal het verlangen naar het betere vaderland sterker worden. Mogen we dat geen natuurlijke ontwikkeling noemen? Onze roeping bepaalt ons nadenken en ons genieten. Het verlangen om ontbonden te zijn zal sterker worden naarmate we geloven dat die roeping hier op aarde tot haar einde komt' (24). En, met

een verwijzing naar Prediker 11: 'Jonge mensen verlangen nog niet wat Abraham en David in hun ouderdom op het sterfbed bezighoudt' (26).

Koninkrijksverlangen

De door Douma genoemde natuurlijke ontwikkeling is een werkelijkheid. Maar doodsverlangen is nog iets anders dan uitzien naar het komende rijk van God. Mijn vraag is: dreigt her gebed 'Uw koninkrijk kome' hier niet uitsluitend een bede te worden van mensen, die op deze aarde weinig meer te verwachten hebben? Wat Abraham en David op hun sterfbed bezighield, hield hen ook bezig toen ze midden in het leven stonden en hun aardse roeping volgden! Het valt op, dat Douma wel verwijst naar Prediker 11 en 12 voor wat betreft de oproep tot het volgen van de lust van het hart, maar dat hij daarbij de 'overdenking van het toekomstige leven', waartoe Prediker oproept, niet vermeldt. 'Weet, dat God u om al deze dingen in het gericht zal doen komen' (Pred. 11,9).

Het lijkt bij Douma soms, alsof Calvijns fout was dat hij zich midden in het huidige leven radicaal op de toekomst van Christus oriënteerde. Is het niet eerder zo, dat deze gerichtheid terecht was, maar dat Calvijn zich daardoor soms wel eens liet verleiden tot minder gelukkige uitlatingen over de tegenwoordige wereld? Douma schrijft: 'De "overdenking van het toekomstige leven", in de zin van vurig naar de hemel verlangen, hoeft niet als een stempel op alle levensfasen te staan'. Daar zou aan toegevoegd kunnen worden: de overdenking van het toekomstige leven, in de zin van vurig verlangen naar het voltooide rijk van God, hoort wel als stempel op alle levensfasen te staan. Alstublieft geen jongeren, die wereldvreemd met het hoofd in de wolken lopen. Maar alstublieft wel jeugd, die gegrepen is door de boodschap van het naderende rijk van God en daar 'vurig' voor leeft en 'vurig' naar verlangt, met beide benen op de grond. Een sterke toekomstverwachting en hartelijke levensaanvaarding mogen samen gaan.

Onderscheiden

Als het gaat over hemelverlangen kan begripsverwarring een rol spelen, waardoor mensen in de problemen komen: moet je nu werkelijk naar je eigen dood verlangen? Misschien helpt het om met de volgende onderscheiding te werken: je kunt spreken van doodsverlangen, van verlangen naar Christus en van verlangen naar het Koninkrijk van God. De laatste twee zijn voluit christelijk, het eerste is dat niet zonder meer. Als Paulus in Filippenzen 1 spreekt over het sterven als winst, zegt hij dat niet uit

doodsverlangen. maar uit Christus' verlangen. Bij Hem te zijn is verreweg het beste (Fil. 1,21-23).

Dit beste is echter nog niet het laatste: de gelovigen verwachten meer dan het tijdelijk opvangcentrum en door-gangscentrum dat we hemel noemen. Zij verwachten de grote dag van Christus niet sterk verlangen, om ten volle de beloften van God te genieten. Het werken en genieten nu krijgt geen concurrentie als we naar het genieten van straks verlangen. Niet pas als ons leven een aflopende zaak is, maar midden in ons gebroken bestaan hoort (niet het doodsverlangen, maar wel) liet uitzien naar Christus en zijn toekomst een wezenlijke plaats te hebben. Het valt Douma toe te stemmen, dat hij Calvijn het verlangen naar Christus en naar zijn rijk te veel uitmondt in doodsverlangen. Maar het verlangend uitzien naar Christus en zijn rijk blijft war op de achtergrond in Douma's bespreking van de navolging van Christus.

Christelijke vrijheid

Douma schrijft prachtige dingen over de christelijke vrijheid. Het onderscheid in vrijheid-van en vrijheid-voor is goed bruikbaar en wat hij schrijft over sterken en zwakken in verband met het geven van aanstoot is verhelderend. De 'sterken' hebben gelijk als ze alles durven eten en drinken. schrijft Douma. Maar hij gaat een bruggetje te ver mei de volgende zinsnede: 'Ze hoeven geen benauwd geweten te hebben, zelfs niet wanneer ze in een afgodstempel vlees eten' (35). Ik leg er de vinger bij, omdat ook door anderen wel de conclusie is getrokken, dat Paulus op zichzelf geen bezwaar had tegen deelname aan de heidense offermaaltijden. Dit is echter onjuist. In 1 Kor. X, 10 belicht Paulus de deelname aan het offermaal vanuit de zwakke broeder: om hem moet je het laten. Maar in het vervolg van zijn betoog laat de apostel zien, dat de sterke ook met het oog op zijn eigen heil niets aan de 'tafel van de boze geesten' te zoeken heeft (1 Kor. 10,21).

Enigszins verwarrend is het, als Douma schrijft dat hij van sterken en zwakken eenzelfde christelijke levensstijl eiste (84). Sterken en zwakken moesten voor eigen besef ten volle overtuigd zijn en ieder hoorde naar de eis van de liefde te wandelen. Dat gold voor allen, maar daarmee was de levensstijl nog niet dezelfde. Het probleem waar de apostel over schrijft is, dat sterken en zwakken twee vormen van christelijke levensstijl vertoonden. Het hebben van eenzelfde christelijke levensstijl is toch niet rechtstreeks gegeven met het hebben van dezelfde uitgangspunten? Paulus eiste eenheid in gezindheid. Maar in de levensstijl, in de vormgeving aan de navolging van Christus eiste Paulus van de sterken en de zwakken geen uniformiteit.

Definitie

De definitie van wat christelijke levensstijl is vond vorige week instemming. Minder gelukkig ben ik met de definitie van wat ethiek is. In *Verantwoord handelen* luidde de definitie: Bezinning op het verantwoord handelen van de

mens jegens God en zijn naaste. Dat is nu geworden: bezinning op goed en kwaad in het handelen van de mens, mei als maatstaf van beoordeling Gods openbaring in de Heilige Schrift. Douma komt tot deze correctie. omdat wie in God gelooft ook handelingen verricht, die niet gericht zijn op het intermenselijk verkeer. maar op God zelf, zoals lofprijzing, gebed. schriftlezing, oefening van de godsvrucht. In die gevallen zou je niet van morele, maar van godsdienstige handelingen moeten spreken.

Vanuit deze optiek biedt de gewijzigde definitie echter geen uitkomst. Want in de nieuwe formulering blijft het mogelijk óók de handelingen die rechtstreeks op God gericht zijn als ethische handelingen te zien. Het gaat nu over goed en kwaad in 'het handelen van de mens'. maar met deze formulering wordt bijvoorbeeld goed en kwaad in het gebedsleven nog niet uitgesloten.

De nieuwe definitie schiet m.i. niet alleen enigszins aan haar doel voorbij, men kan zich ook afvragen of het juist is om de verplichtingen die we rechtstreeks tegenover de Here hebben van ethische lading te ontdoen. Men kan praktische redenen hebben, om thema's als lofprijzing. schriftlezing, gebed in de ethiek slechts terloops ter sprake te brengen en voor het overige aan andere vakgebieden over te laten. Dit kan gebeuren, zonder daarmee te beweren, dat het rechtstreekse verkeer van de mens met God buiten het terrein van het ethische valt. Geesink sprak in zijn definitie over 'de zelfbepaling van de christen in de relatie tot zijn medemens' en maakte onderscheid tussen het religieuze en het zedelijke. Maar opvallend is, dat zowel Geesink als Douma uitvoerig aandacht geven aan de eerste tafel van de wet in hun ethisch heraad. Omdat Geesink religie en zedelijkheid scherp onderscheidde en niettemin alle tien geboden in den brede behandelde, sprak Douma indertijd aan het adres van Geesink van een 'gelukkige inconsequentie'. Heeft Douma daarmee nu ook zijn eigen benadering niet getypeerd? Moeten we niet (bijvoorbeeld) van het vierde gebod zeggen: het heeft te maken met wat wij 'rechtstreeks' aan God schuldig zijn en tegelijkertijd heeft zondagsheiliging rechtstreeks te maken met ethiek?

De volgende maal het slot.

G. Gunnink

**Redactie, medewerkers en uitgever
wensen alle lezers een gezegend 1993.**

PREKEN OP HET ZENDINGSVELD I

I. Inleiding

'Preken op het zendingsveld op Irian Jaya is zeker heel anders dan preken in Nederland', zei laatst iemand tegen mij. Die man kende mij en wist, dat ik vanaf maart 1981 tot januari 1992 in Indonesië heb gewoond en gewerkt.

Ik heb hem ongeveer het volgende antwoord gegeven: 'Nu u er za naar vraagt, geloof ik niet dat ik nu anders preek dan op Irian, want ik probeer hetzelfde Woord te brengen. Het voorwerk voor de preek doe ik op dezelfde manier en ik maak een preek met dezelfde gerichtheid: "Hoe bereik ik met deze boodschap de mensen die voor me zitten". De mensen in Nederland zijn anders dan op Irian – dat is waar –, maar dat is dan ook het enige verschil.'

Toen een paar weken later iemand mij een zelfde soort vraag stelde, gaf ik hem een soortgelijk antwoord. Later, op weg naar huis, begon ik erover na te denken. Ik realiseerde me toen, dat ik dit onderwerp altijd intuïtief benaderd had, maar er nog nooit systematisch over had nagedacht en gestudeerd.

Bij het nadenken over deze vraag herinnerde ik mij ook andere voorvallen, die inzicht geven over hoe mensen in onze kerken over deze zaak denken.

Vanaf mijn bevestiging in oktober 1978 tot mijn uitzending in maart 1981 heb ik mij voorbereid op mijn zendingsstaak. In die periode zei iemand tegen mij: 'Ik denk, dat je niet veel boeken hoeft mee te nemen, want een korte verklaring en een parafrase en een paar kinderbijbels lijken mij wel genoeg.'

Een ander 7ei tegen mijn moeder: 'Jammer, dat uw zoon weggaat, want op het zendingsveld verleren ze te preken.' Er zijn ook mensen in onze kerken, die een taak op het zendingsveld zien als een carrièrebreuk.

Tk denk, dat deze voorbeelden duidelijk aangeven, dat vele mensen in onze kerken vinden, dat het werk op het zendingsveld totaal anders is dan het werk in Nederland, wat preken aangaat. Zij zijn volgens mij van mening: 'Een zendeling hoeft voor zijn preken niet zo te studeren als een predikant in Nederland. Het preken maken op het zendingsveld is zo anders, dat je her preken maken voor Nederlands publiek verleert. Dat manco is zo ernstig, dat een zendingsverleden voor een loopbaan als predikant in Nederland altijd nadelig is.'

Intuïtief zeg ik tegen zo'n redenering hartgrondig nee.

Preken op het zendingsveld is soortgelijk aan preken in Nederland. Alleen het adres is verschillend: Het zijn mensen levend in een andere context, een andere omgeving, een andere cultuur.

Zijn anderen het met me eens en wat zegt de Bijbel er over?

Om op die vragen een antwoord te vinden, begon ik in

mijn bijbeltje naar gedeelten over dit onderwerp te zoeken. Ook keek ik in mijn bibliotheek naar boeken en artikelen over dit onderwerp.

Hieronder vindt u het resultaat van mijn zoekactie.

2. Bijbelgegevens

Al bladerend in mijn bijbeltje stootte ik op het volgende gedeelte. In 1 Corinthiërs 14 : 23-25 staat het volgende te lezen:

'Indien dan de gehele gemeente bijeengekomen is en allen in tongen spreken en er komen toehoorders of ongelovigen binnen, zullen zij niet zeggen, dat gij wartaal spreekt? Maar als allen profeteren en er komt een ongelovige of toehoorder binnen, dan wordt hij door allen weerlegd, wordt hij door allen doorgrond, het verborgene van zijn hoit komt aan het licht en hij zal zich ter aarde werpen, God aanbidden en belijden, dat God inderdaad in uw midden is.'

De betekenis van deze woorden hoef ik niet volledig uit te schrijven. Voor ons onderwerp is slechts van belang, dat de predikers en voorgangers rekening moeten houden met het gehoor en zelfs met het mogelijke gehoor. Een egotrip is de voorganger niet veroorloofd. Lees ook het voorgaande en het vervolg: van dit gedeelte maar na.

Verder wordt uit deze tekst duidelijk, dat de prediking altijd geschikt moet zijn voor gelovige kerkleden en ongelovige gasten. Zelfs als die er niet zijn, moet de prediker er rekening mee houden, dat ze kunnen binnenkomen.

Heel 1 Cor. 14 laat zien, dat de eredienst gericht moet zijn op de luisteraars. Het gaat om verstaan (vers 2); stichting (vers 3, 4, 5, 12, 17, 26); vermaning (vers 3); bemoediging (vers 3); nut (vers 6); kennis (vers 6); onderlicht (vers 6); verstaanbare volzinnen spreken (vers 9); begrijpen (vers 9); betekenis kennen (vers 11); uitleggen (vers 13, 27, 28); verstand (vers 14, 15, 19, 20); amen spreken (vers 16); weten (vers 16); onderwijzen (vers 19); lering (vers 31); opwekking (vers 31).

Daarbij gaat het om de aanwezige mensen (vers 3); de gemeente (vers 4, 5, 12, 19); de broeders (vers 6); men (als hoorders) (vers 9); ik (als hoorder) (vers 11); de toehoorder (~) (vers 16, 23, 24); de ander/anderen (als hoorder) (vers 17, 19); ongelovigen die hinnen komen (vers 23, 24); allen (3!) in de samenkomst (26) van de gemeente (28) (vers 26 t/m 33).

Het gaat dus om het aanwezige publiek. Die moeten er wat aan hebben, want als zij er niets aan hebben, moet je je mond houden (vers 19 en 28).

Het bijbels uitgangspunt is voor de prediking, voor alle prediking, dat het zich richt op de hoorders. Waar ik ook preek in Nederland in een Gereformeerde Kerk of op het

zendingsveld voor een stel heidenen, die het nog nooit eerder hebben gehoord, altijd zal ik dus dit moeten proberen: Hoe krijg ik als prediker deze boodschap bij die mensen.

3. *Het resultaat van dat uitgangspunt in de praktijk*

Het adres van de preek is mede bepalend voor de preek. Dat geldt overal. Ik kan dat duidelijk maken met het in-trappen van een paar open deuren.

Voor zondagschoolkinderen preek je anders dan voor studenten; voor studenten in de theologie anders dan voor die aan de kunstacademie: voor doven anders dan voor geestelijk gehandicapten; voor Nederlanders anders dan voor Irianezen en weer anders voor Zairezen etc., etc.

De tekstkeuze, de taal, het taalgebruik, de beeldspraak, de preekstijl wordt geheel bepaald door het gehoor. Je preek niet over abortus provocatus en gezinsplanning in een bejaardentehuis; je preek niet in het Frans voor Russen; je preek niet in een academisch jargon voor Amsterdamse bootwerkers; je gebruikt geen beelden uit de zeevaart en zeevisserij bij mensen die nog nooit een zee hebben gezien; je preek niet in de stijl van de Griekse rethorica tegen jongelui van de 20e eeuw.

In een preek moet je ook rekening houden met de religieuze positie van de hoorders: Zijn het heidenen, belangstellenden, vijanden van het Evangelie, onverschilligen, gelovigen (gedoopte of belijdende leden), Joden, Mohammedanen etc., etc.

Het adres van de preek is dus zeer belangrijk.

Ik ben niet de eerste die dat zegt.

Kuyper schreef al eens – ik citeer hem via Veenhof:

'De Dienaar der Woords is huisvader aan den disch, die te zorgen heeft dat allen naar eisch hun voeding ontvangen. Hij verkoopt niet, maar deelt uit, en de verantwoordelijkheid voor de deugdelijkheid der spijs rust niet op wie aanzitten, maar vooral op hem. En ook, hij is geen apotheker, die de simplitiekast openzet en er nu de patiënten maar in laat grasduinen, maar een medicijnmeester, die, onder verantwoordelijkheid aan de Heere van leven en dood, zijn recept voorschrijft: iets wat men in andere talen nog scherper: voorschrift of ordinantie noemt.

Dit maakt nu de vraag: Op wie het Woord moet worden toegepast, van zoo hoog gewicht; iets wat nog minder zoo zou zijn, zoo deze allen eender waren en gelijke behoeften hadden en aan dezelfde krankheid leden, maar wel terdege zoo is, nu dit alles op allerlei manier uiteenloopt en verschilt.'

Ook Meijer² en Kruidhof³ menen, dat het adres mede bepalend is voor de preek. Er zijn tussen hen wel onderlinge verschillen, maar die zijn hier in dit verhaal niet zo van belang.

P.R. Baas

¹ A. Kuyper, via C. Veenhof, *Predik het Woord*. Goes, z.j., pag. 235/6.

² P.K. Meijer, 'Zendingsprediking: een praktisch (?) verhaal over wat het betekent missionair dienaar des Woords te zijn', in: *Pro Ministerio*, D2 (Zendingswetenschap, p. 89-97), juli 1992.

³ Jac. Kruidhof, 'Missionaire dienaren des Woords: Dienaren des Woords, maar missionarissen', in: *Het licht der wereld, referaten zendingscongres 1982 Enschede-Noord*.

DR. C.J. DE RUIJTER

Op 16 december 1992 promoveerde drs. C.J. de Ruijter, als docent verbonden aan de Theologische Universiteit te Kampen, tot doctor in de theologie. Zijn proefschrift heeft als titel *De horizon van het heil, theorie en praxis bij Johann Baptist Metz en Clodovis Bof, mede in verband met de verkondiging en hef diaconaat van de kerk*.

Wij willen onze mede-redacteur daarmee van harte gelukwensen. Toen de synode van Leeuwarden hem op 3 mei 1990 benoemde als opvolger van dr. C. Trimp, werd tevens besloten dat de datum van de emeritering van prof. Trimp en het optreden van drs. De Ruijter als hoogleraar door de deputaten-curatoren nader zou worden vastgesteld. Dit hing samen met de promotie-studie, waarvoor de laatste zich geplaatst zag. Dat was een zware taak, omdat hij tegelijk ook naast prof. Trimp bepaalde colleges te Kampen moest verzorgen in de zogeheten diaconiologische vakken.

Zijn promotor sprak dan ook van een onvolprezen prestatie in ruim twee jaar, die hij verder typeerde als een 'reuzenzwaai aan de rekstok van het denken'. Nu, daarvan getuigt dit proefschrift, waarin ook veel filosofisch materiaal werd verwerkt. Vandaar dat prof. Trimp gewag kon maken van de coöperatie tussen theologie en filosofie, dank zij de inzet van de mede-promotor prof. dr. K. Velling.

De rector, prof. drs. B. Kamphuis, sprak over afnemende zorg en toenemende bewondering bij de Senaat, naarmate de promotie-studie vorderde. Het resultaat werd door dr. P.W. van de Kamp, die de 'vriendschappelijke oppositie' voerde dan ook geprezen wegens de bondigheid, helderheid en wetenschappelijkheid van dit proefschrift.

Ook dr. A.N. Hendriks sprak zijn bewondering uit, toen hij de spreuk citeerde: 'Een groot boek is een groot kwaad'. Een euvel waaraan de promovendus zich niet heeft schuldig gemaakt.

Helaas kunnen we niet een breed verslag van de promotie-plechtigheid geven. In deze laatste weken van het jaar, waarin ook ons blad onder hoogspanning moet werken, is er weinig ruimte meer over. Daarom deze korte impressie.

Opvallend was, dat bijna alle opponenten ingingen op de stelling van dr. De Ruijter dat zijn vakgebied beter de naam 'praktische theologie' kan dragen dan diakoniologie. Niet alleen, omdat men zijn tong bijna breekt bij het uitspreken van deze naam – het is mij overkomen als praeses van de Generale Synode van Leeuwarden, al was de promovendus zo vriendelijk mijn naam hier niet te noemen! –, maar vooral, omdat 'de theologie zich binnen deze sector vooral bezint op de praxis van het ambt en de gemeente' (164).

Tegenover de kritiek hierop legde De Ruijter er de nadruk op dat er tussen hem en prof. Trimp fundamentele overeenstemming bestaat. Een naam is tenslotte maar een naam. Daarmee kwam hij wel buiten de pas met zijn pro-

motor, die gesteld heeft: 'In het licht van de geschiedenis zal sneller duidelijk kunnen worden, dat de kwestie van de nomenclatuur belangrijker is dan menigeen aanvankelijk geneigd is te denken. De naam heeft iets **te** maken met het recht op aandeel in de woning en met de wettigheid van de geboorte'.

Vandaar dat prof. dr. M. te Velde na zijn prijzende woorden als: 'Maar weinig gereformeerde theologen zijn op dit gebied zo thuis als De Ruijter', juist kritiek oefende op deze naamgeving. Welke praktijk van de gemeente is bedoeld? Zijn niet alle theologische vakken op de praktijk gericht? Verwijdert de promovendus zich hiermee niet van de hele encyclopedische orde, die onze Universiteit hanteert?

Ook dr. Veling stelde kritische vragen inzake de **stelling** van dr. De Ruijter dat zijn vakgebied bezinning wil zijn op de praxis van de gemeenteleden onder de norm van Gods Woord, met methodische aansluiting aan andere wetenschappen. Worden zo 'praktische theologie' en 'de sociologische wetenschappen' niet naast elkaar geplaatst? Werkt in de sociologie ook niet een bepaalde ideologie? Hij refereerde daarbij aan de laatste stelling van de promovendus: 'De gereformeerde theologie heeft behoefte aan ontwikkeling van schriftuurlijke criteria voor ideologie-kritiek'. Hij stelde de vraag hoe en door wie deze criteria dan ontwikkeld dienen te worden.

Als laatste opponent voerde prof. Trimp het woord. Hij vroeg zich af, of het juist is het diaconaat uit te breiden tot de genademiddelen. Gaat daarmee de eigen kleur van de genademiddelen niet verloren? De vraag, hoe het heil in Christus *realiteit* wordt ligt op een ander vlak dan dat van de genademiddelen zelf.

Jammer, dat door het 'hora finita est' van de pedel de promovendus niet in staat was op deze indringende vragen te antwoorden.

We hebben in dit korte bestek geen ruimte meer om op de bondige antwoorden die dr. De Ruijter zijn andere critici gaf in te gaan. Dit hoeft ook niet, want we hopen dat hij nog lange jaren 'de ruimte' krijgt om zijn overtuigingen, die van grote denkracht getuigen, op de Kamper kathedraal te ontwikkelen.

Tijdens de druk bezochte receptie overhandigde de secretaris van de deputaten-curatoren aan dr. De Ruijter de brief, waarin hij per 1 januari 1993 benoemd wordt tot hoogleraar in de diakoniologische vakken, of moet het zijn: in de praktische theologie? De tijd zal het leren.

Rest ons nog om ook zijn vrouw en kinderen in onze gelukwensen te betrekken. Zij hebben 'tussen Rotterdam en Kampen' de spanningen mee gedragen, die het werken aan dit proefschrift brachten. Om nog eenmaal de zaak van 'theorie en praktijk' te memoreren, in het slot van zijn proefschrift schrijft dr. De Ruijter: 'De belangrijkste hulp dank ik aan mijn vrouw. In een rijd, dat ik intens in beslag genomen werd door de theorie, heeft zij op haar manier mijn hand met de praxis bewaakt en levend gehouden. Samen met haar dank ik God Die ons een plaats gaf in zijn kerk en zo ons leven stelde binnen de horizon van zijn Heil' (192).

In deze danken delen ook wij als redactie en lezers van het blad *De Reformatie*, dat voortaan onder haar redactieleden ook prof. dr. CC. de Ruijter mag noemen.

W.G. de Vries

Bidden voor onze kinderen

Prof. K Runia schrijft in het *Centraal* Weekblad van 13 november 1992 over de moeite voor ouders, als onze kinderen andere wegen gaan. In veel gezinnen komt het voor, dat een of meer kinderen niet meer naar de kerk gaan en soms zich helemaal van het geloof hebben afgewend:

Zo ken ik een gezin waar twee van de vier kinderen er 'niets meer aan doen' – zoals hei vaak uitgedrukt wordt – en de twee anderen zich helemaal op de transcendente meditatie geëgoïd hebben. En als we het in ons eigen gezin niet tegenkomen, dan merken we het in de wat 'wijdere familie': in de gezinnen van onze broers en zusters of die van onze vrienden.

Ook veel grootouders tobben met dit probleem. Laatst zei een grootmoeder tegen me: 'Ik heb vijftien kleinkinderen, waarvan zes gedoopt zijn. Als ik dan een kerkdienst meemaak waarin een kindje gedoopt wordt, heb ik het erg moeilijk, want dan moet ik telkens denken aan mijn eigen kleinkinderen, die niet meer gedoopt zijn. Als ik eens bij mijn kinderen logeer, wordt mij nog wel de gelegenheid gegeven om voor en na de maaltijd te bidden, maar de manier waarop dat gebeurt doet me pijn: "Even stil, jongens, want oma wil bidden", maar het gezin zelf doet niet mee.'

Als je dat hoort, voel je iets van de pijn en zou je bijna met haar meehuil.

Kunnen we als het zo ligt, nog wat doen? Professor Runia wil zich beperken tot één aspect: we kunnen en mogen altijd bidden voor onze kinderen en kleinkinderen. Veel ouders en grootouders doen dat elke dag. Je doet dat al in de vakantie, als kinderen en kleinkinderen alle kanten zijn uitgezworven. Je bidt dan voor hen, of de Here ze een goede vakantie wil geven en ze wil bewaren op hun vele, soms onbekende wegen.

Maar het wordt toch nog heel anders en nog veel intenser, als sommige van je kinderen (en daarom ook van je kleinkinderen) 'andere wegen' gaan in hun leven. Eerst praat je er nog wel met ze over. Maar op een gegeven moment wordt dat een gepasseerd stadium. Je merkt dat ze er niet meer over willen praten en dat elke poging van jouw kant om zo'n gesprek te beginnen met ressentiment wordt begroet. En je wilt het contact toch ook niet verliezen. Dan blijft er niets anders over dan voor ze te bidden en ze op te dragen aan de trouw van de Here God, die ze indertijd ook in zijn verbond heeft opgenomen. We hebben immers met deze kinderen van ons hij de doopvont gestaan? Toen is de Naam van de Here God over hun leven uitgesproken en is hun leven aan die Naam verbonden.

Een mevrouw schreef hierover in een brief:

'Wat wordt het gebed vaak onderschat in onze kerken en in het persoonlijk leven. Ik maak het dagelijks mee, en als er wel gebeden wordt, wat is er dan vaak weinig vertrouwen en verwachting (...). Wij mogen toch weten van een Hemelse Vader, aan wie we al onze nood mogen voorleggen (...). Ook in dit specifieke probleem is het gebed de weg (...). Als ouders kunnen schuldgevoelens je aanklagen. Maar wat een bevrijding is het dan te weten dat, als je je schuld belijdt, als je erkent dat je zoveel hebt laten liggen en soms geen goed voorbeeld hebt gege-

ven. de Here gaarne vergeeft. Dat Hij er dan ook niet meer op terugkomt. Wij doen dat zelf misschien wel, maar Hij niet.'

Vervolgens schrijft Runia over moeder Monica en vader Job:

Deze brief deed me een beetje denken aan het bekende verhaal over Monica, de moeder van Augustinus. Zij was zelf een christen, maar was getrouwd met een heidense man. Toch had ze haar kind Augustinus christelijk opgevoed. Maar toen hij groter werd, ging deze briljante zoon heel 'andere wegen'. Eerst raakte hij in de Griekse filosofie verstrikt. Later kwam hij bij een of andere vreemde sekte terecht, die hem helemaal in beslag nam. Op een dag klaagde ze haar **nood** over haar zoon aan de plaatselijke bisschop. Die wist niet beier te doen dan haar het vertroostende antwoord te geven: 'Een kind van zoveel gebeden kan niet verloren gaan.' Ik heb het gevoel dat de bisschop hiermee eigenlijk buiten zijn boekje ging.

Nergens wordt ons in de bijbel de garantie gegeven dat, als wij maar veel voor onze kinderen en kleinkinderen bidden, **het** 'vanzelf' wel goed met ze zal komen. We kunnen de Here God niet dwingen, ook niet door ons gebed! Maar we kunnen ze wel voortdurend aan zijn liefde en zorg opdragen en een beroep doen op zijn beloften! En **we** weten dat Hij een Hoorder van de gebeden is! We moeten de kracht van het gebed nooit onderschatten. Het gebed heeft een heel eigen functie in de uitvoering van Gods plannen niet deze wereld. Het gebed speelt daarin een grote rol, zoals we uit de hele bijbel weten. We mogen **ni** onze zorgen, ook die over kinderen en kleinkinderen voor de Here God neerleggen en Hij zal er wel degelijk rekening mee houden.

En dan moeten we ze daar ook laten liggen! Het probleem van veel van onze gebeden is dat we de zorgen wel naar de Here God toedragen, maar ze dan onmiddellijk weer op onze eigen schouders nemen en er mee teruggaan ons dagelijks leven in. Laat ze maar bij Hem en laat ze maar aan Hem over!

We hebben in de bijbel een prachtig voorbeeld van een vader die zich zorgen maakt over het geestelijk leven van zijn kinderen. We vinden dat verhaal in het begin van het boek Job. Van deze mens zegt God zelf: 'Niemand is op aarde zo vroom en aprecht, godvrezende en wijkende van het kwaad.' En daar wordt dan één voorbeeld van gegeven.

Job was een **rijk** man en zijn kinderen deelden uiteraard in die rijkdom. Hij had veel kinderen: zeven zonen en drie dochters. Om de beurt organiseerden de jongens een feest, waarbij ze ook hun zussen uitnodigden. Het was een echt feest: het duurde zeven dagen lang en er werd in de regel flink wat wijn bij gedronken.

Voor de vrome vader Job was dit alles **niet** zonder problemen. Hij wist maar al te goed dat, als mensen flink drinken, ze gemakkelijk in de fout gaan. Hij dacht bij zichzelf: 'Misschien hebben mijn kinderen gezondigd en in hun hart God vaarwel gezegd.' Letterlijk staat er: 'God gezegend.' Dat kan twee dingen betekenen: God vervloeken of afscheid nemen van God. De vertaling van het NGB heeft voor het laatste gekozen. 'In hun hart,' denkt Job. Ze zullen het niet openlijk zeggen, maar als je **het** zo goed hebt en zulke heerlijke feesten kunt hnuwelen, is het heel gemakkelijk voor een mens God te vergeten. Gebeurt dat in onze tijd van algemene welvaart ook niet vaak?

Wat doet Job dan? Als een echte patriarch roept hij na het feest **al** zijn kinderen bij elkaar en 'heiligt' ze, d.w.z. ze moeten zich van seksuele omgang onthouden, zichzelf wassen en schone kleren aantrekken. En dan brengt Job de volgende morgen voor

ieder van hen een brandoffer: een offer waarin hun eventuele schuld voor Gods gezicht bedekt wordt.

Voor ouders blijven de kinderen altijd 'kinderen', ook al zijn ze volwassen. Je draagt ze altijd met je mee, in je gedachten, in je hart. **Als** je ze met je woorden niet meer bereiken kunt, ook dan blijven ze met je meegaan. Dan blijf je voor ze bidden - tot je laatste snik!

G.J. van Middelkoop

UIT DE KERKEN

BEROEPEN

Beroepen: te Hasselt: G.F. de Kimpe te Axel: te Heemse: E. Woudt te Ermelo.

Reroepbaar gesteld door de classis Kampen: kandidaat J.E. Kramer. Jacob Catsstraat 209, 8265 XP Kampen, ☎ (05202) 25192.

ADRESWIJZIGING

's-Gravenhage-Oost * *Scriba:* J.J. Feddes, Pahudstraat 209, 2593 TE 's-Gravenhage, ☎ (070) 3837382.

Nieuw adres: Ds. J.T. Oldenhuis, Jellissenkamp 66, 8014 EX Zwolle, ☎ (038) 661989.

**Riskante
leefgewoonten
zijn
onchristelijk.
Hoe riskant
vindt u
de alcohol?**

**CHRISTELIJKE BEWEGING VOOR
DRANKBESTRIJDING**

Antwoordnr. 609. 7300WB Apeldoorn. tel. 055-337466
Postbank 607667 t.n.v. penningmeester
Chr. Beweging voor Drankbestrijding, Arnhem.